

GEOMETRIA

ZÁKLADY GEOMETRIE V ROVINE

Geometria je jedna z najstarších vedných disciplín. Vznikala z praktických potrieb (meranie pozemkov, stavitel'stvo, určovanie objemov). Vo svojich začiatkoch bola vedou o geometrických útvaroch, ich veľkosti, vzájomnej polohe a premiestňovaní. Hoci už v antickom Grécku dosiahlavysoký stupeň dokonalosti, jej výraznejší rozvoj pokračoval až v novoveku od zrodu analytickej geometrie (17. storočie, Descartes, Fermat) až po neeuklidovské geometrie (19. storočie, Bolyai, Lobačevskij).

1. Dané sú dva rôzne body A, B. Zostrojte:
  - a) kružnicu s priemerom AB
  - b) stred úsečky AB

2. Daná je kružnica $k(S, r)$, bod A ležiaci na tejto kružnici, bod B ležiaci zvonka kružnice, bod C ležiaci vo vnútri kružnice. Zostrojte:

- tetivu so stredom C
- dotyčnicu v bode A
- všetky dotyčnice prechádzajúce bodom B
- všetky kružnice so stredom B (so stredom C) ktoré sa dotýkajú kružnice k

3. Daný je ostrouhlý (pravouhlý, tupouhlý) nerovnostranný (rovnoramenný, rovnostranný) trojuholník. Pre každý z týchto trojuholníkov zostrojte:
- a) priesečník výšok
  - b) ťažisko
  - c) opísanú a vpísanú kružnicu

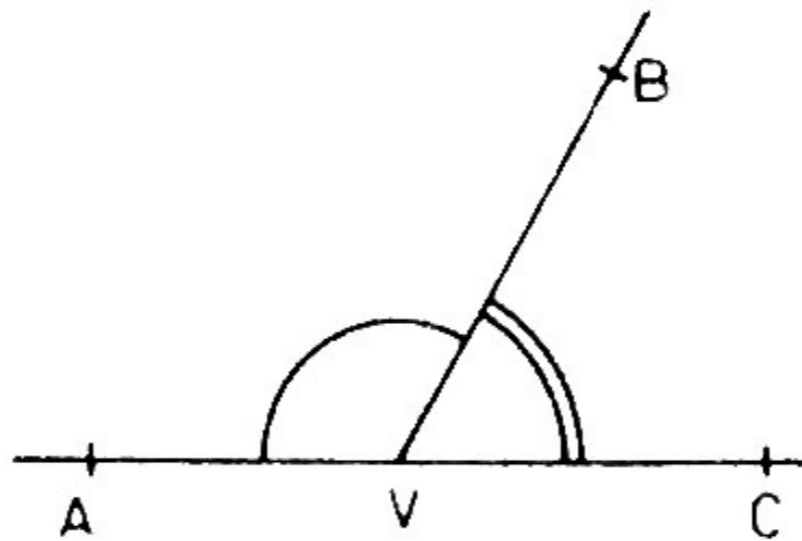
Základné útvary / pojmy:

- bod
- priamka, polpriamka
- rovina, polrovina

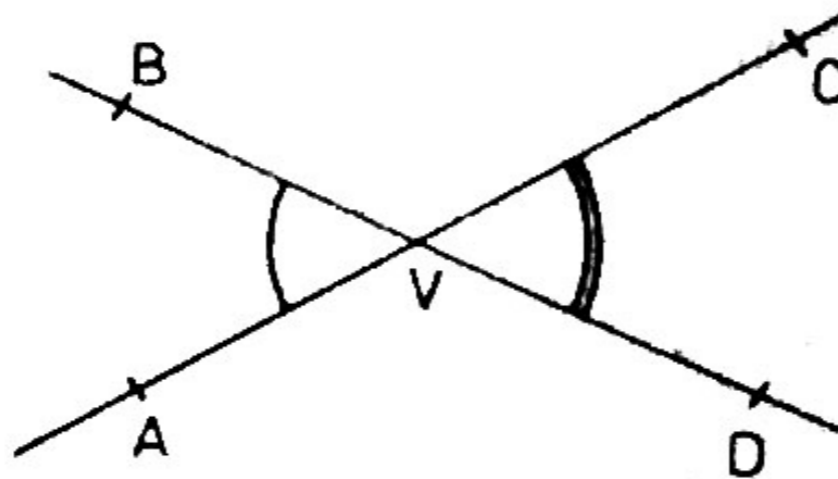
Dvojice uhlov:

- susedné
- vrcholové

- priľahlé
- súhlasné
- striedavé

- susedné

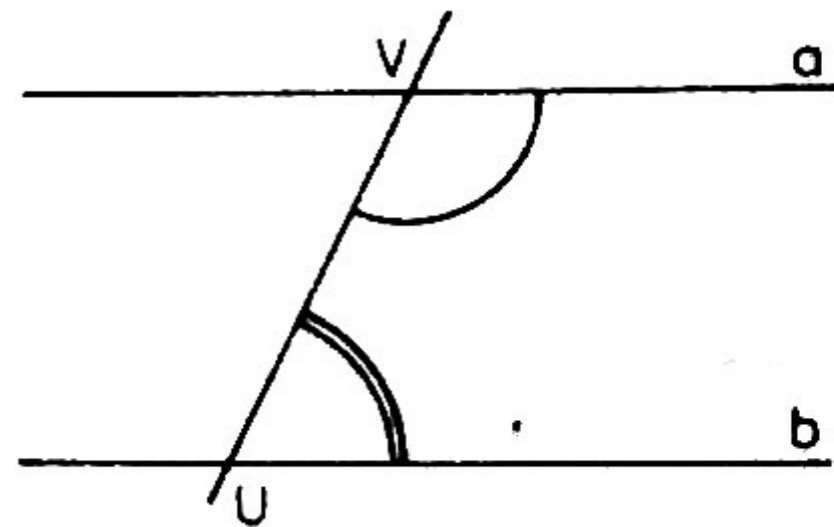
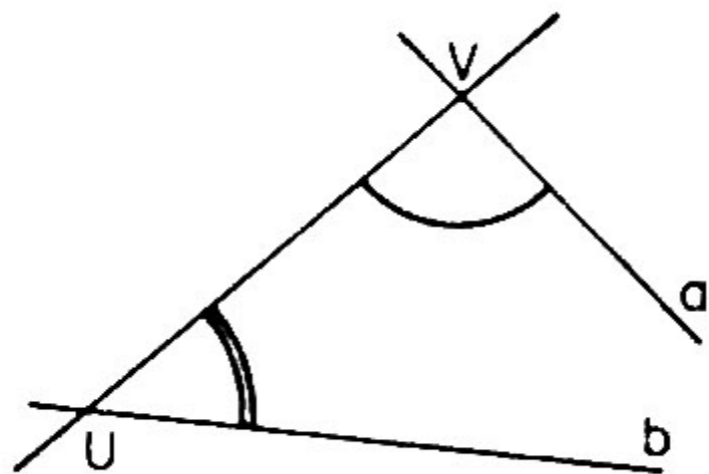

- vrcholové

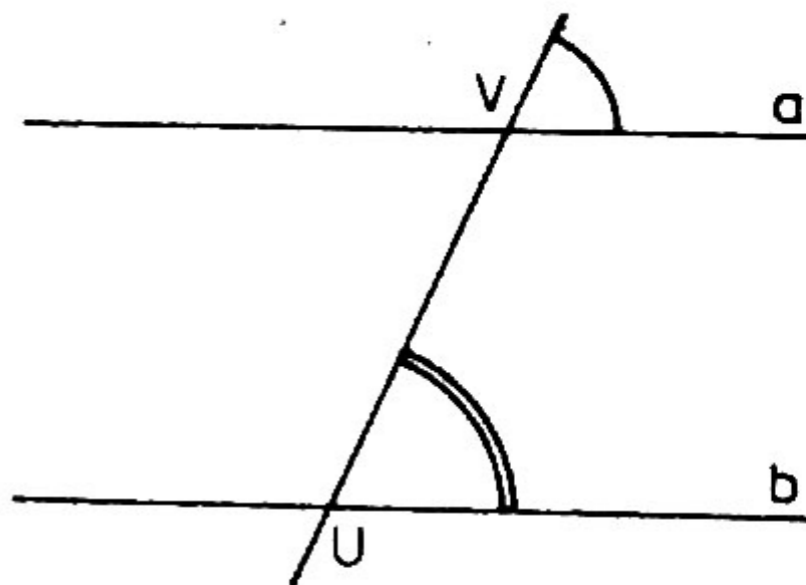
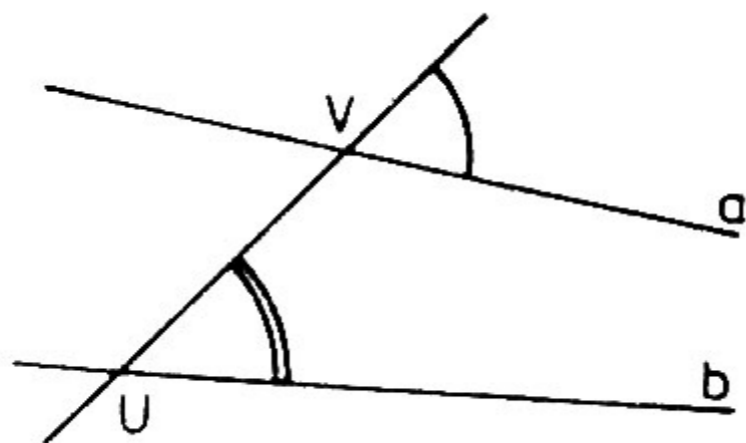

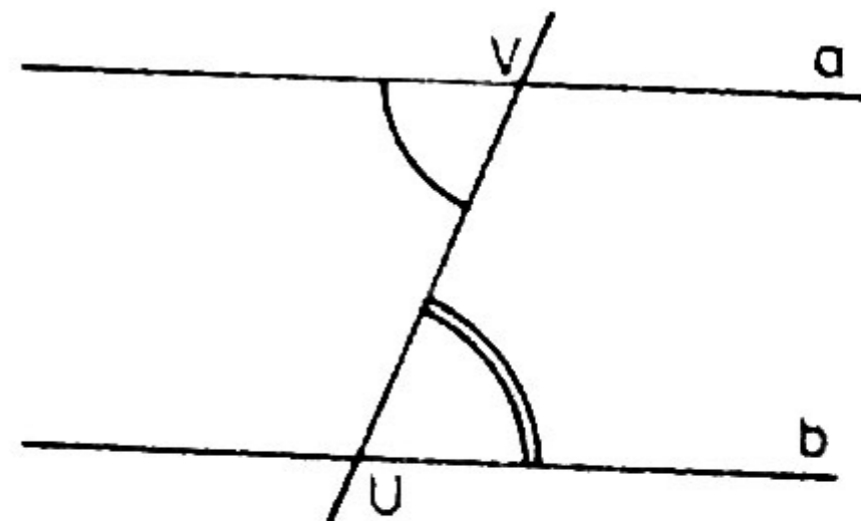
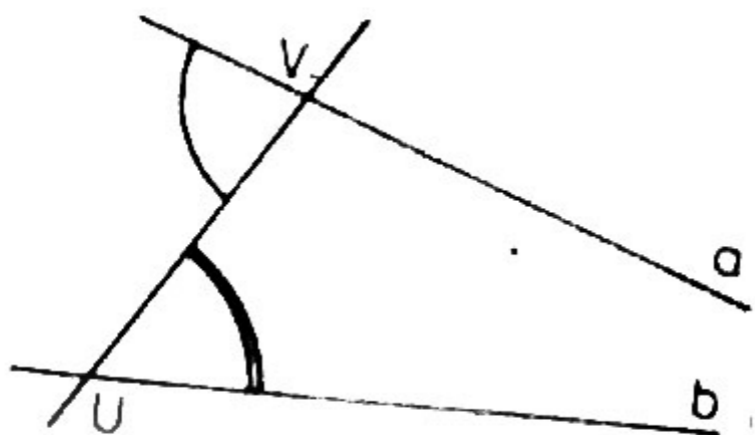
- príľahlé

- súhlasné

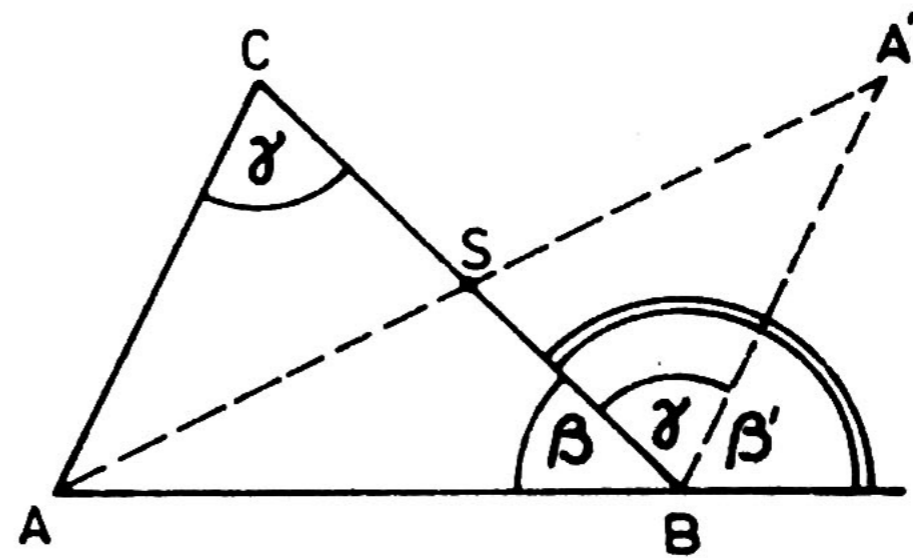
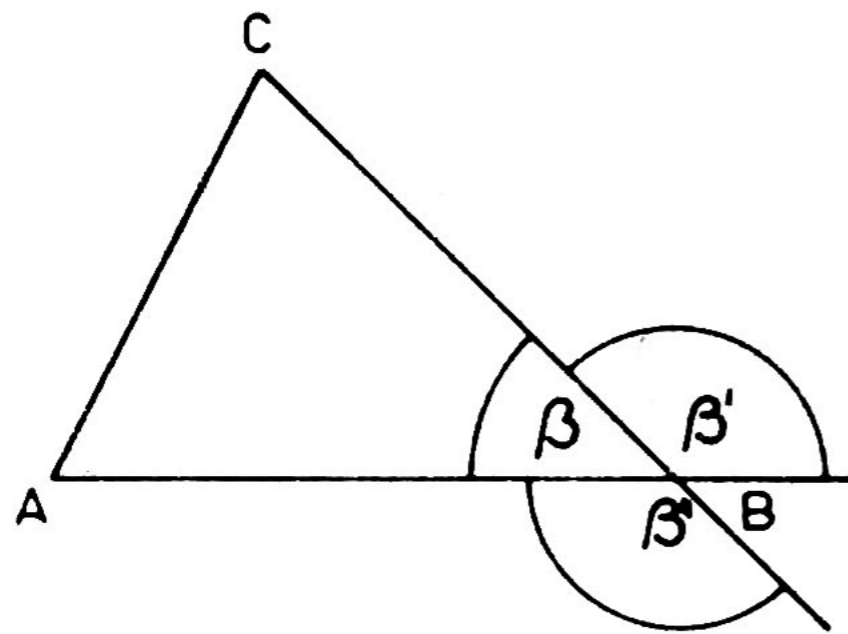
- striedavé

V každom trojuholníku

- sa vonkajší uhol pri jednom vrchole rovná súčtu vnútorných uhlov pri zvyšných dvoch vrcholoch.

= sa súčet jeho vnútorných uhlov rovná priamemu uhlu (180°).

Uhly v kružniciach

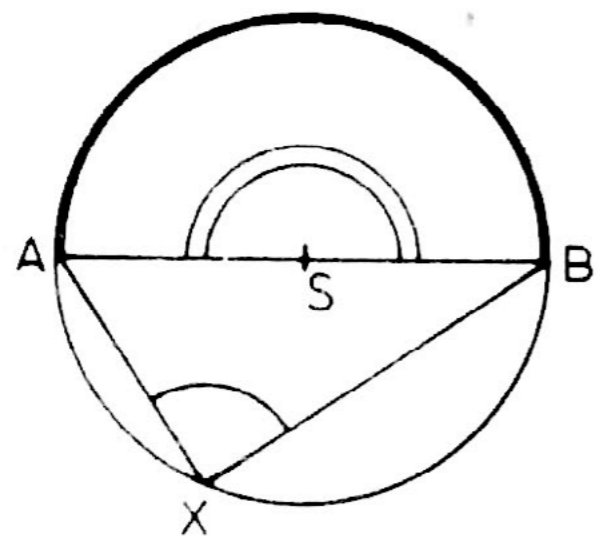
Pojmy:

- kružnica, polkružnica, oblúk (väčší, menší)
- každý oblúk kružnice možno získať ako prienik kružnice a uhla ASB, tento uhol sa nazýva “stredový uhol“
- stredový uhol môže byť konvexný. priamy alebo nekonvexný

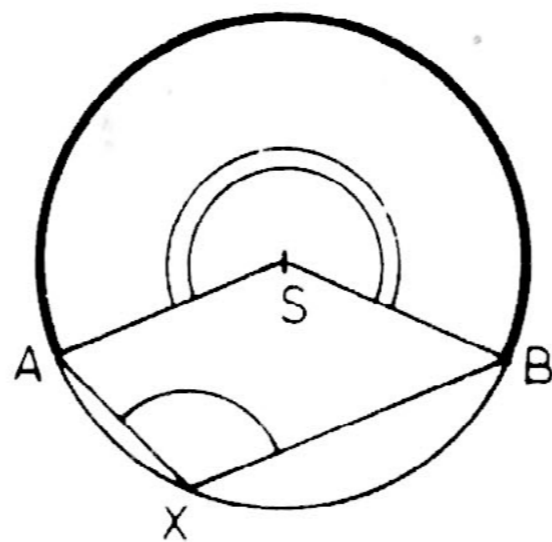
Uhly v kružniciach

V každej kružnici je stredový uhol dvojnásobkom ľubovoľného obvodového uhla prislúchajúceho k tomu istému oblúku.

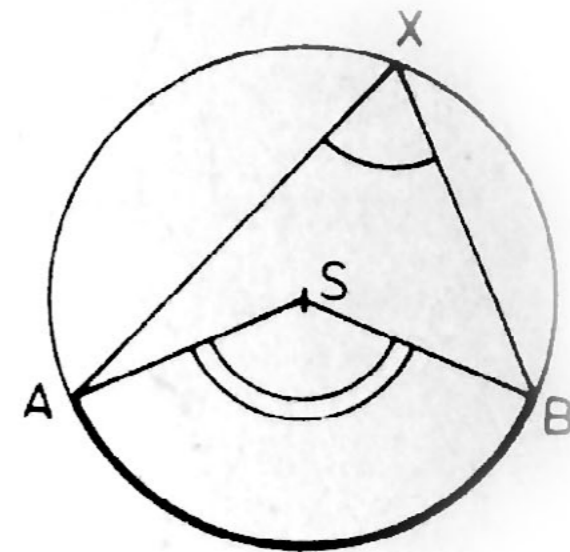
Obvodový uhol prislúchajúci k polkružnici je pravý uhol nad priemerom polkružnice - **Tálesova veta**.

a)

b)

c)

Úloha:

Trojuholník “v hodinách“, body na pozíciách

a) 2 , 7, 9

b) 3, 6, 10

c) 4, 5, 12

Vypočítajte veľkosti vnútorných uhlov trojuholníkov.

GONIOMETRIA

V SKRATKE

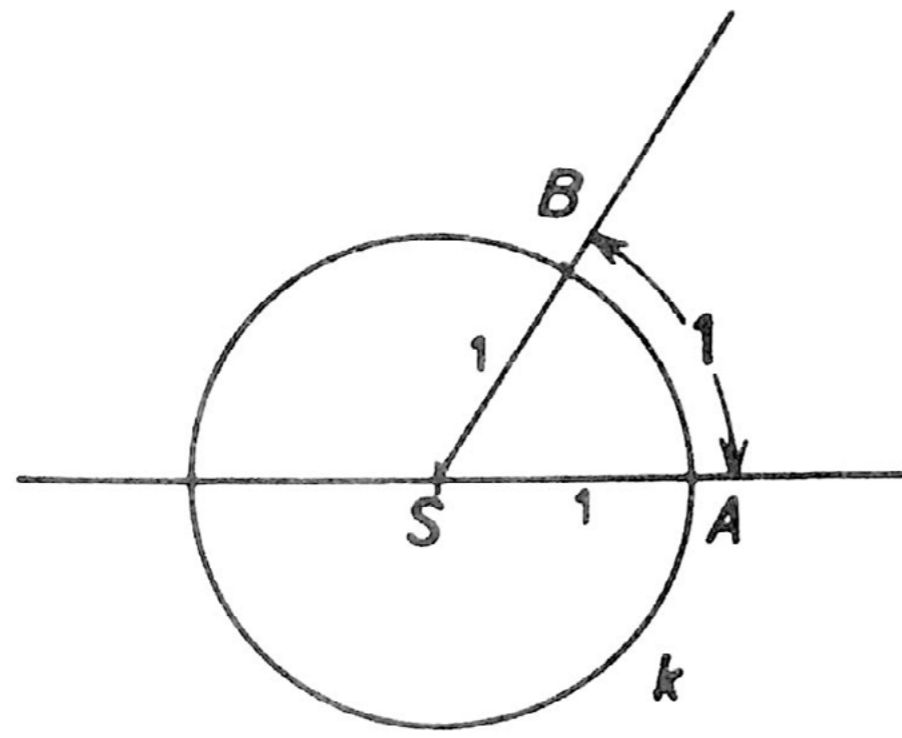

Uhol v stupňovej a oblúkovej miere

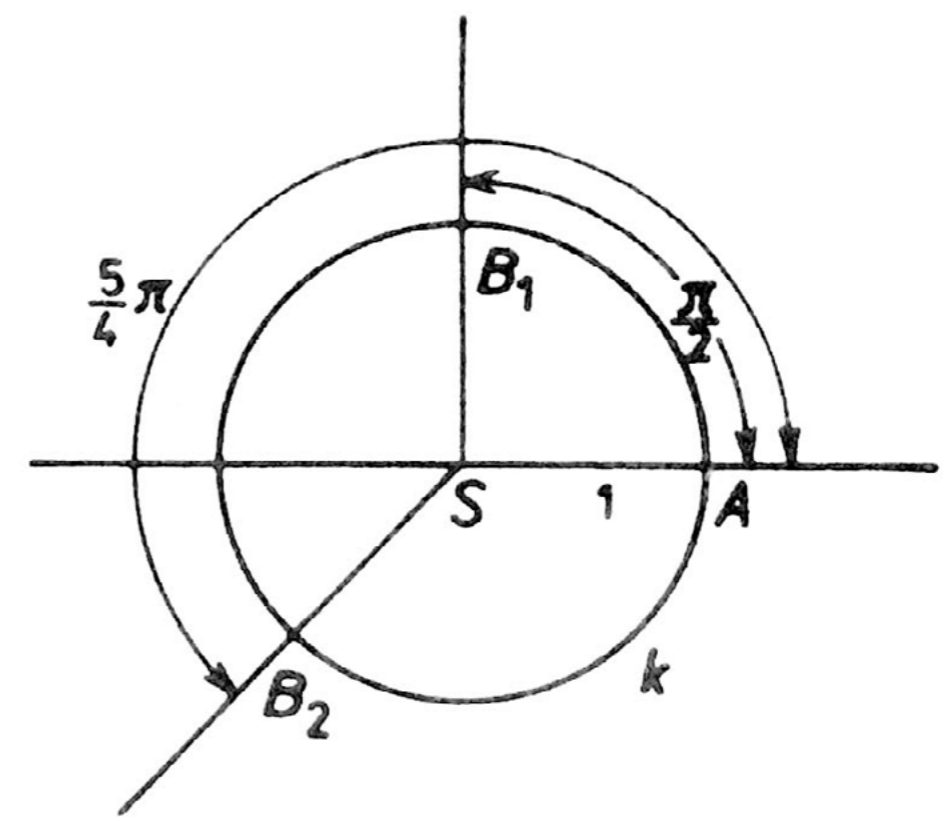
Jednotková kružnica - kružnica s polomerom 1.
Dĺžka jednotkovej kružnice = 2π .

Uhol má veľkosť 1 rad (radián), keď dĺžka prislúchajúceho oblúka na jednotkovej kružnici je rovná 1.

Tz. 360° (stupňov) predstavuje 2π rad (radiánov).

OL-51

OL-52

Úloha:

Kolko stupňov má 1 radián?

Úloha:

Kolko stupňov má 1 radián?

$$2\pi \text{ rad} = 360^\circ$$

$$1 \text{ rad} = 360^\circ / 2\pi$$

$$1 \text{ rad} = 57^\circ 17' 45''$$

Úloha:

Uhol $\pi/12$ rad určme v stupňoch. (15°)

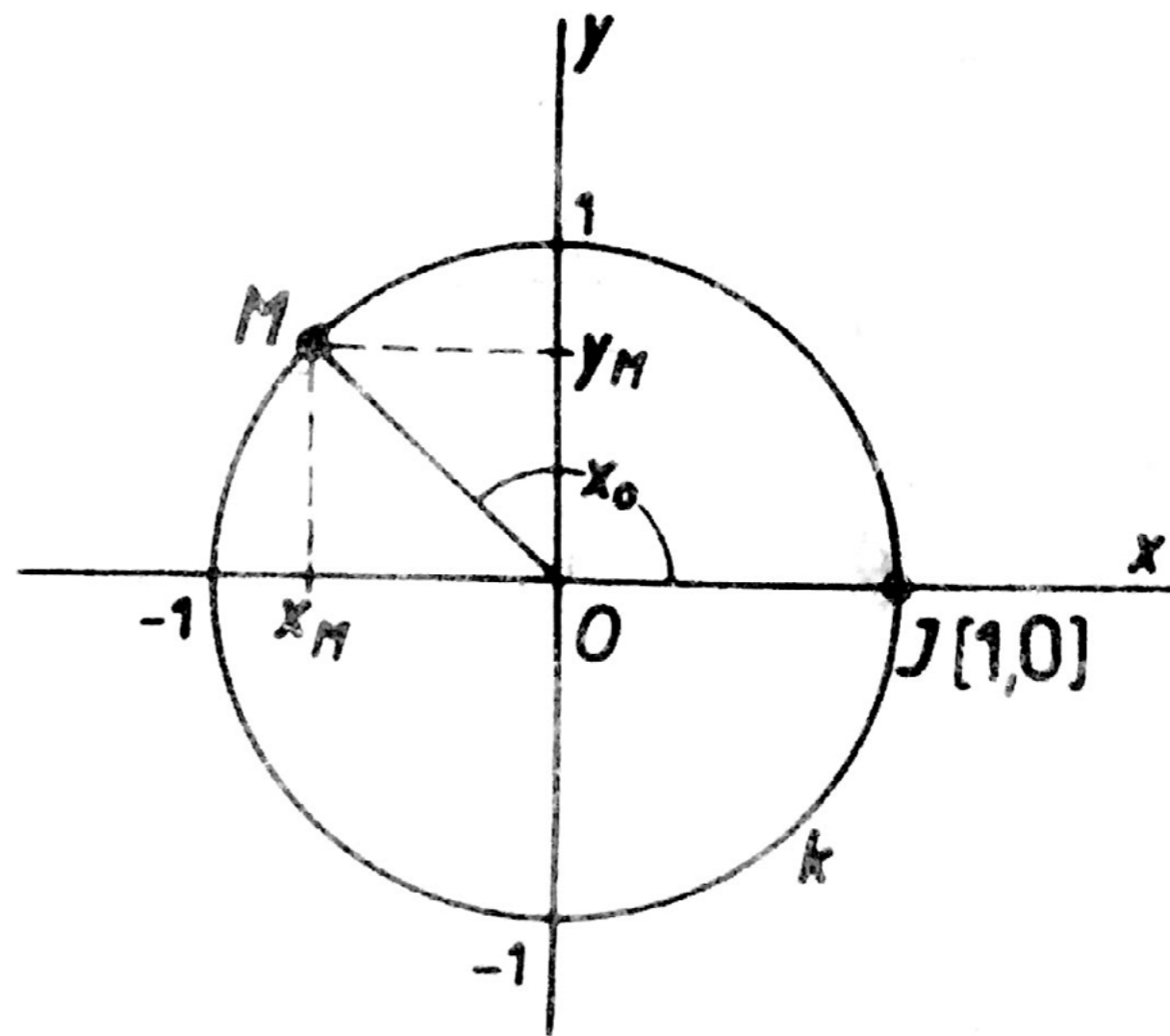
Uhol 120° určme v oblúkovej miere. ($2/3\pi$)

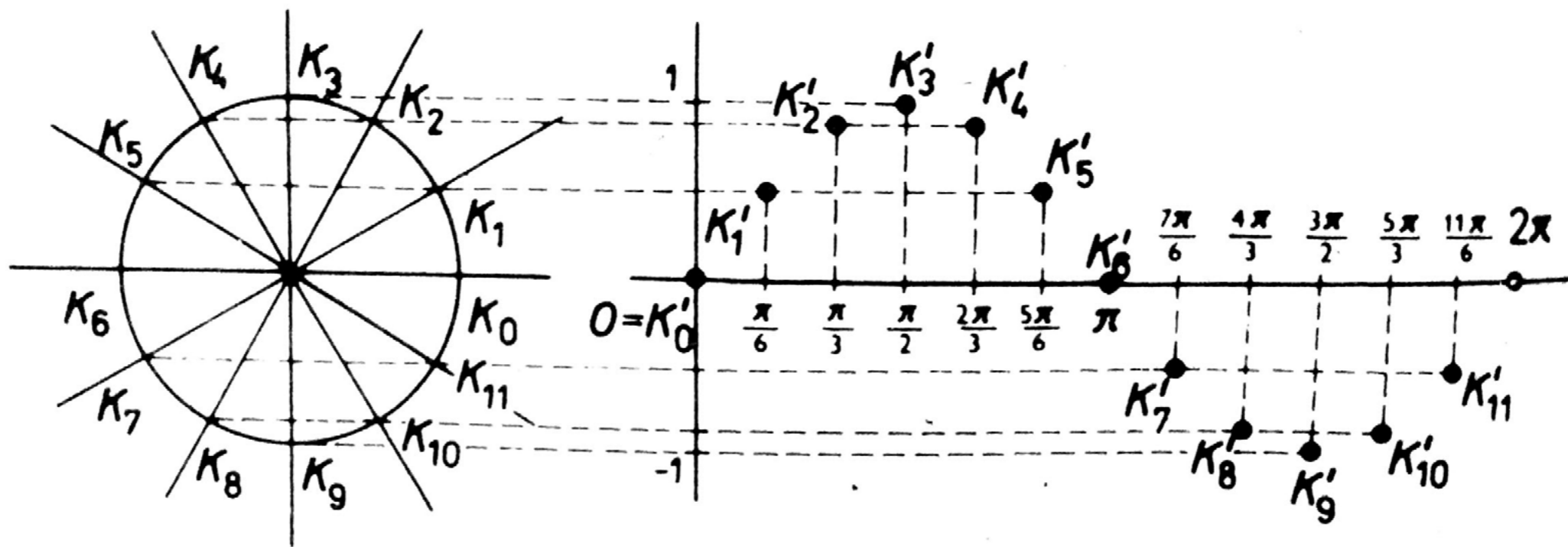
Funkcie sínus a kosínus

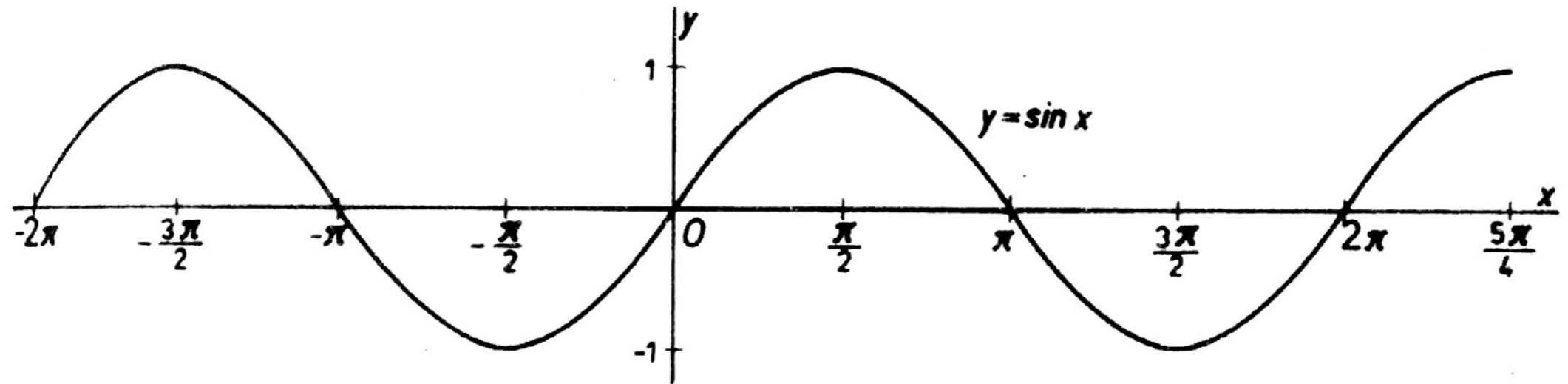
Bod M na jednotkovej kružnici.
Uhol JOM .

Sínus uhla = veľkosť OY_m .

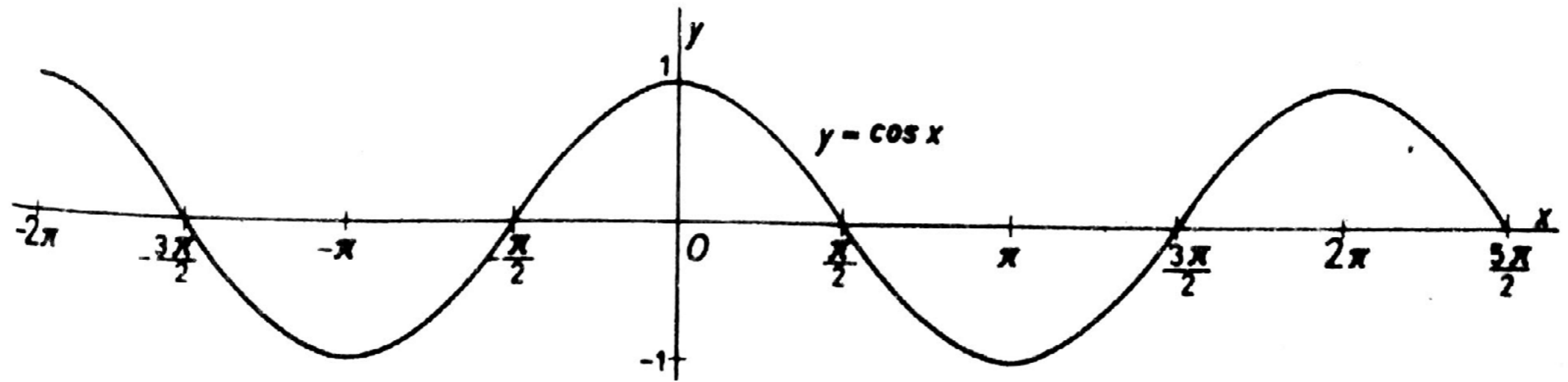
Kosínus uhla = veľkosť OX_m .

Obj. 5.22

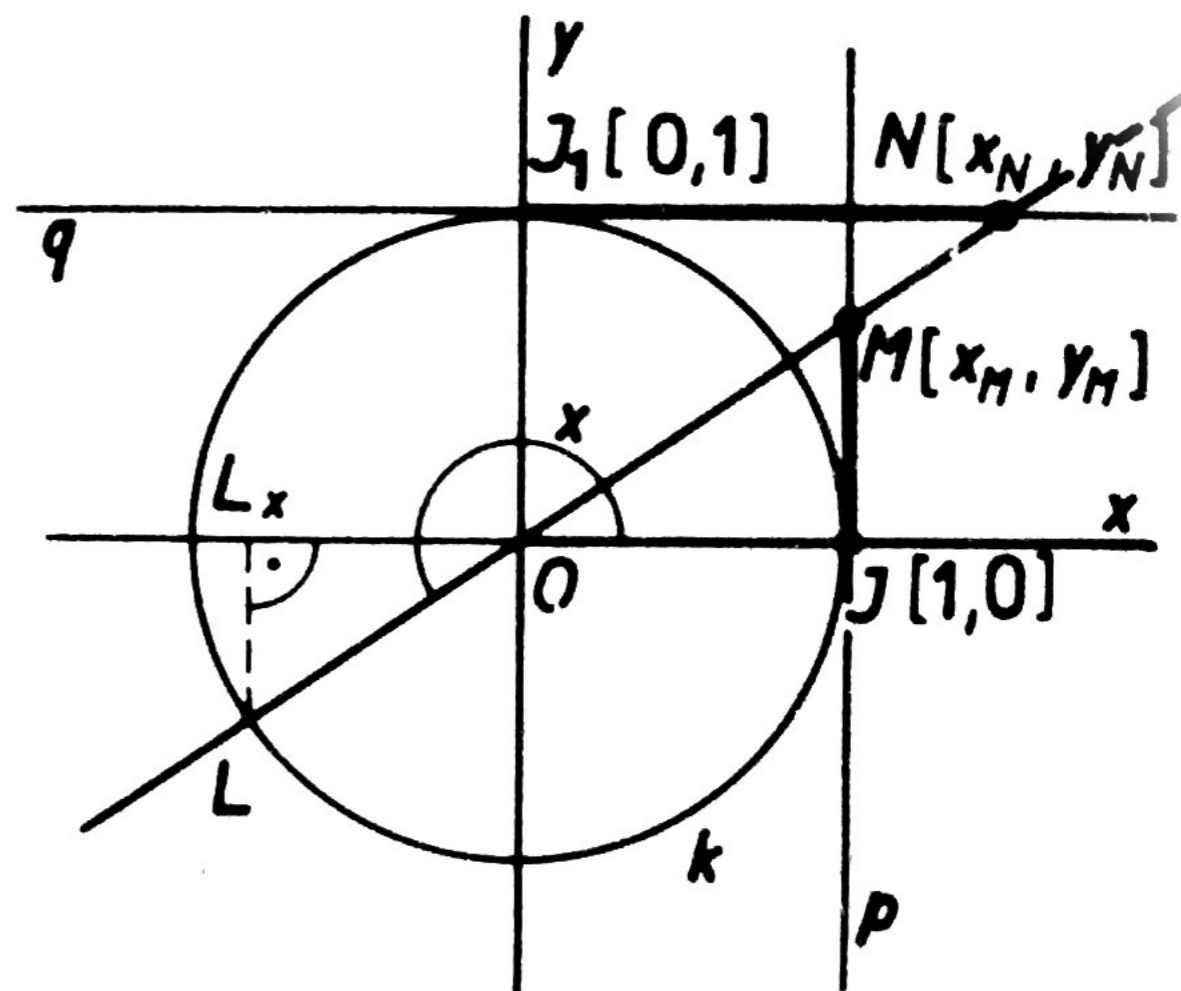
Obj. 5.23

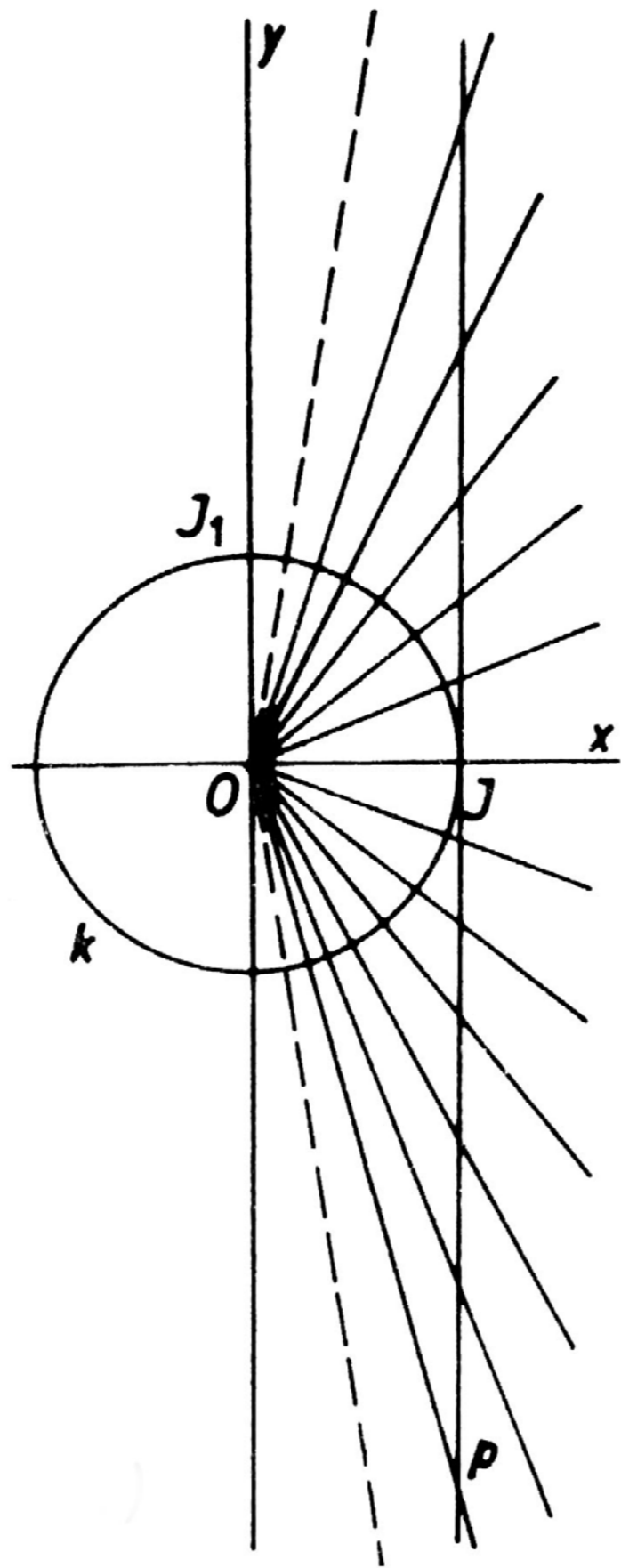

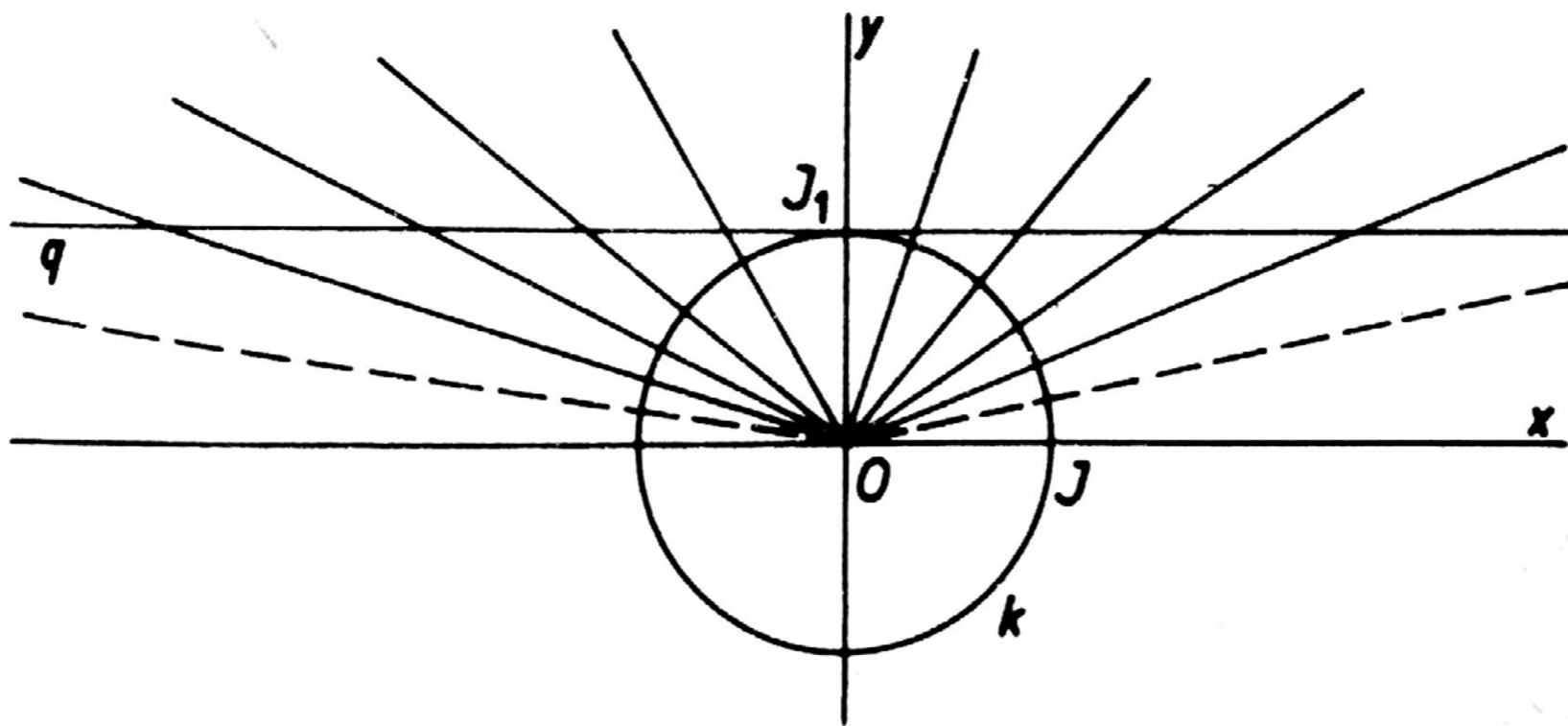
Funkcie tangens a kotangens

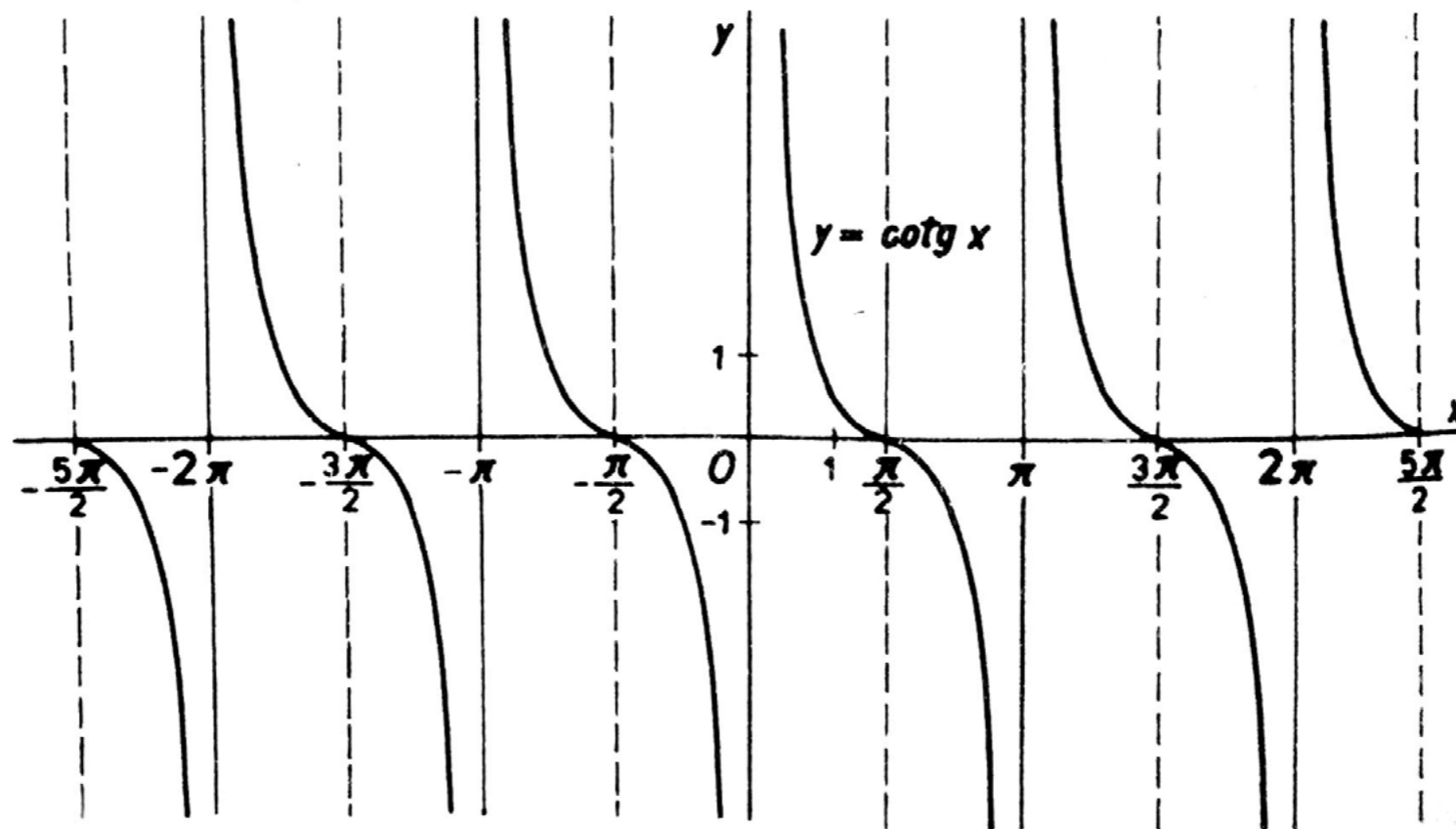
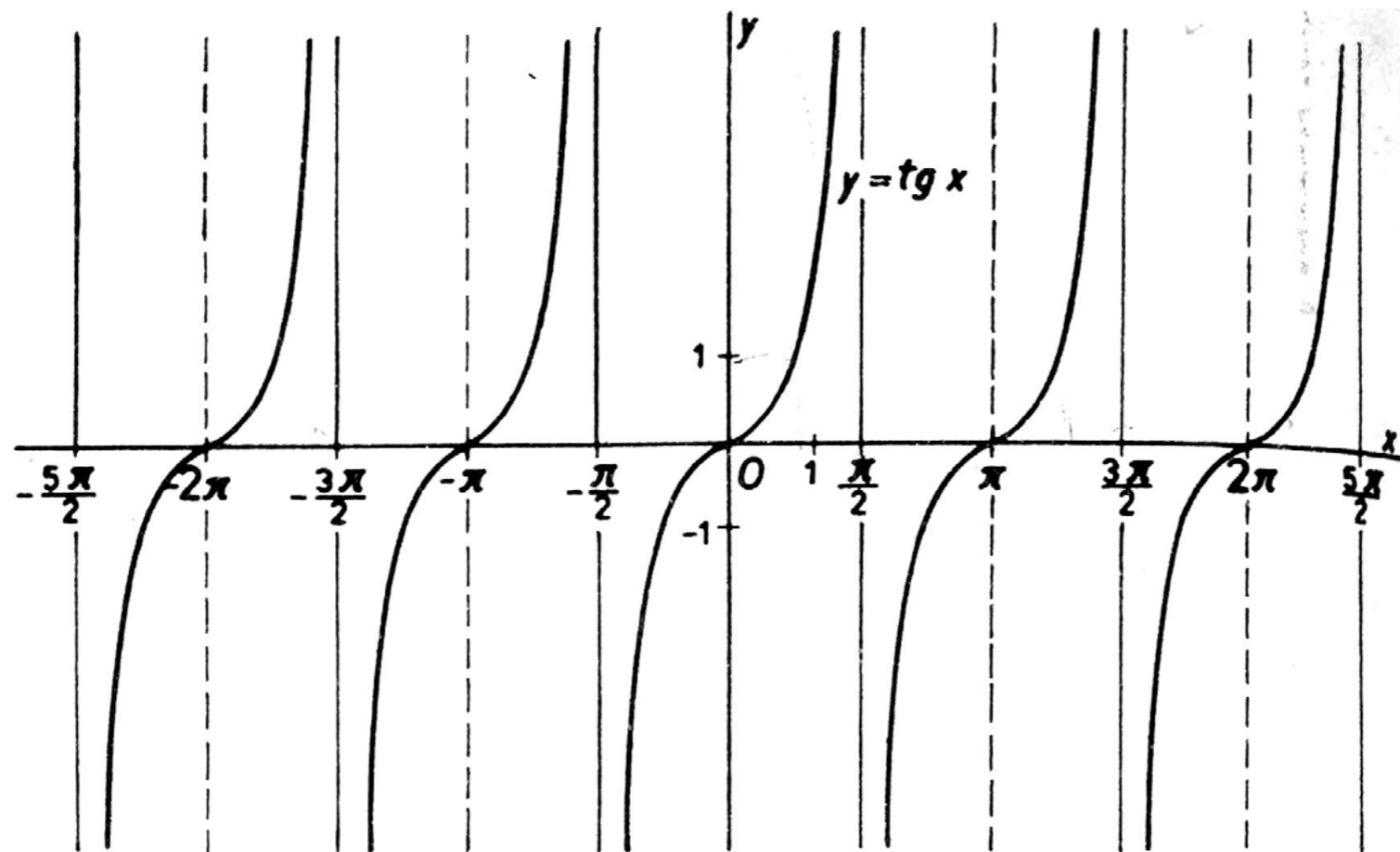
Bod L na jednotkovej kružnici.
Uhol JOL.

Tangens uhla = veľkosť JM.
Kosínus uhla = veľkosť J1N.

Vzt'ahy v pravouhlom trojuholníku

Sin = proti'ahlá strana / prepona

Cos = pri'ahlá strana / prepona

Tg = proti'ahlá strana / pri'ahlá strana

CoTg = pri'ahlá strana / proti'ahlá strana

Úloha:

Pri budovaní hradieb na rovnej ploche je daná požadovaná výška 7,5m a šírka hornej časti hradieb 2,9m. Uhol stien je 75 stupňov. Aká bude šírka podstavy? (cca 6.95m)

Úloha:

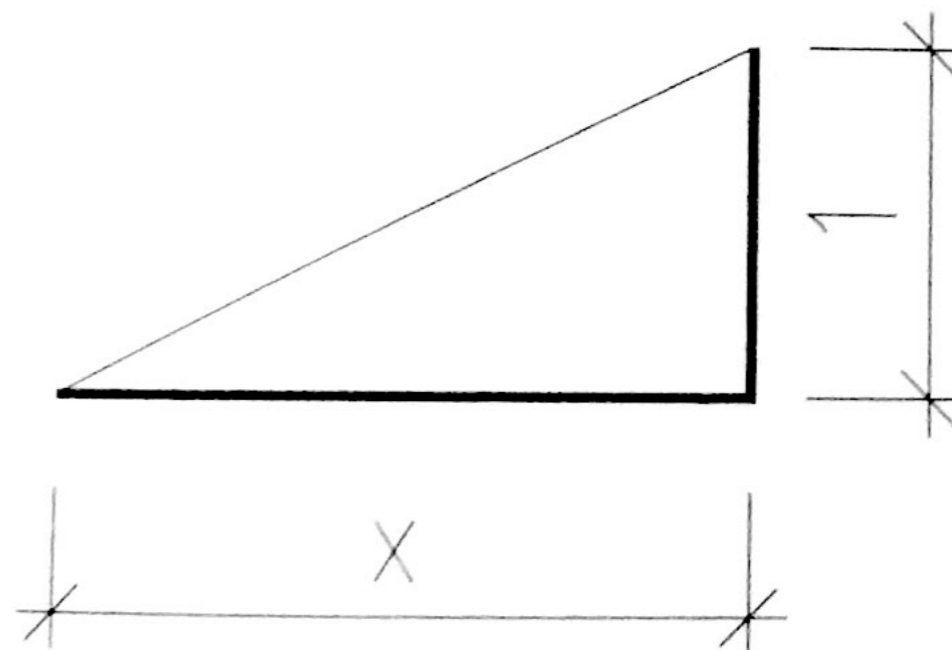
Pri budovaní hradieb na rovnej ploche je daná požadovaná výška 7,5m a šírka hornej časti hradieb 2,9m. Uhol stien je 75 stupňov. Aká bude šírka podstavy? (cca 6.95m)

Prepočet sklonov

10° - uhol pri vrchole trojuholníka

1:5 - pomer 1 (výška) / dĺžka

2% - na 1 meter vystúpa o 2cm

Úloha:

Prepočítaj sklon 10 stupňov na % a pomer.

Prepočítaj sklon 8% na stupne a pomer.

GEOMETRICKÉ ZOBRAZENIA

V ROVINE

Zhodné zobrazenia

- zachovávajú tvar (uhol)
- zachovávajú veľkosť

Podobné zobrazenia

- zachovávajú tvar (uhol)
- nezachovávajú veľkosť (resp. podľa určitého koeficientu)

Zhodné zobrazenia

Osová súmernosť

Stredová súmernosť

Otočenie

Posunutie

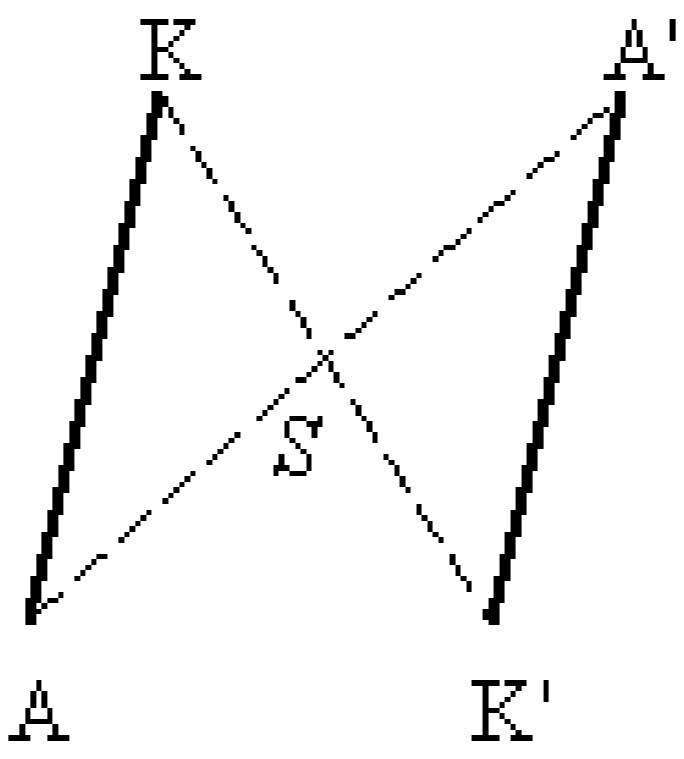
Identita

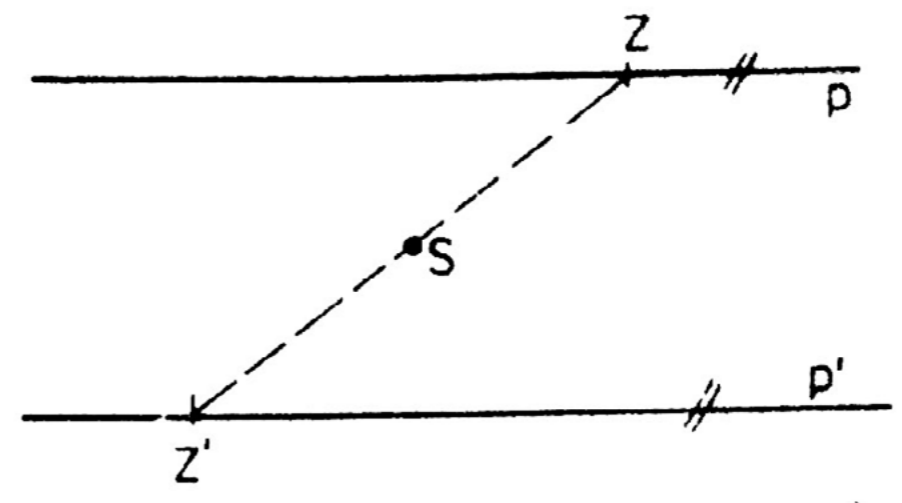
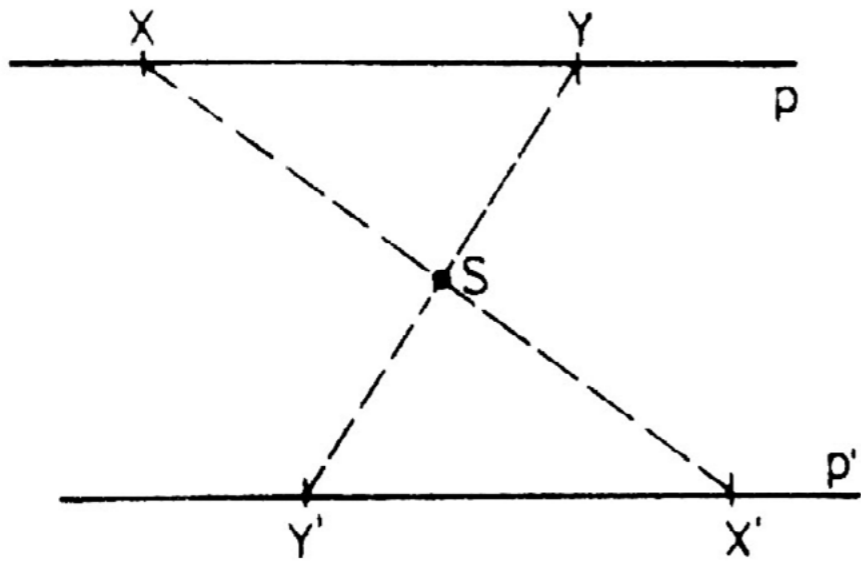
Podobné zobrazenia

Rovnoľahlosť

Stredová súmernosť

- jednoznačne určená svojím stredom S
(každému bodu X roviny je možné priradiť jeho obraz X')
- bodu X je priradený bod X' tak, že S je stred úsečky XX' .
- obrazom každej priamky p (ktorá neprechádza bodom stredom súmernosti), je priamka p' rovnobežná s pôvodnou priamkou p
- priamku p' zostrojíme pomocou obrazov 2 bodov, alebo ako rovnobežku vedenú obrazom 1 bodu
- má jeden samodružný bod – S , samodružné priamky sú priamky prechádzajúce stredom

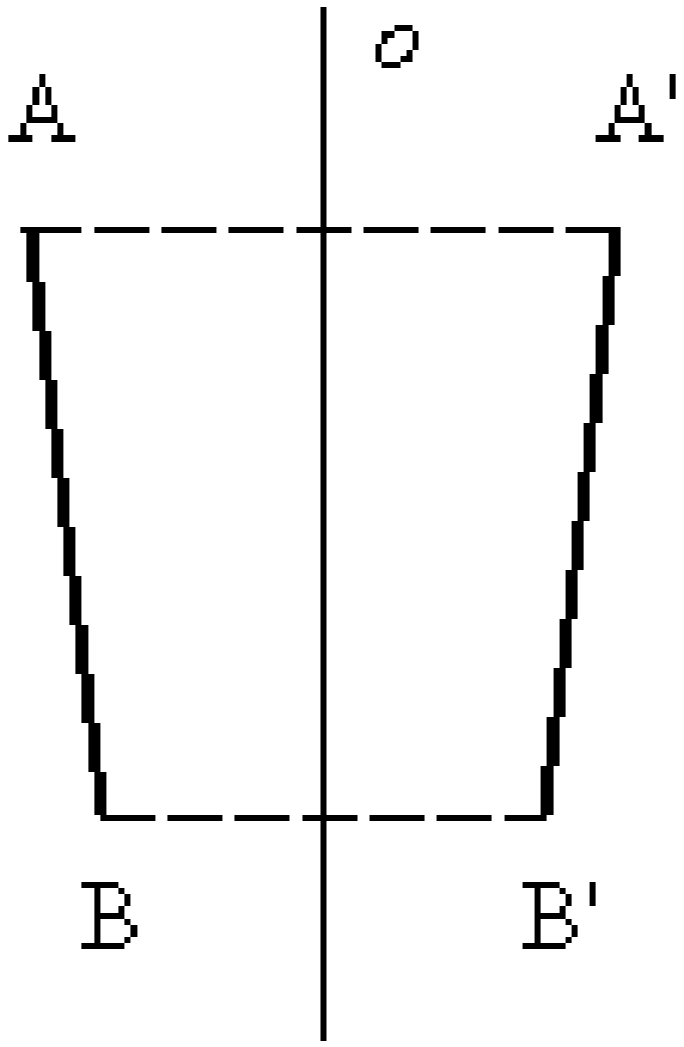
Úloha:

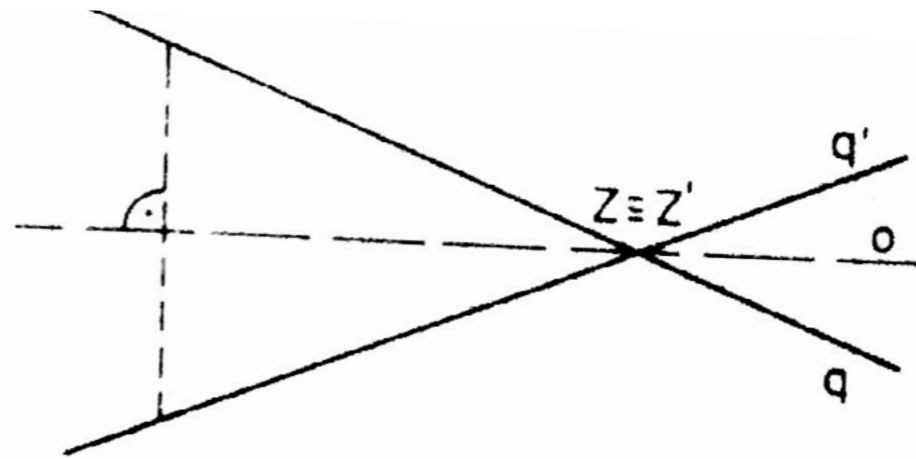
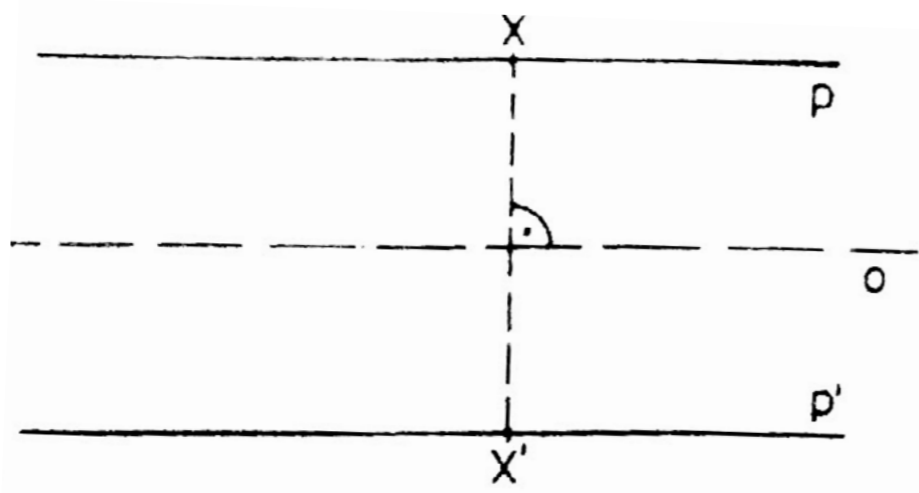
Ľubovoľný tupouhlý trojuholník zobrazte v stredovej súmernosti so stredom S , ktorý je totožný so stredom opísanej kružnice.

Osová súmernosť

- jednoznačne určená osou súmernosti – o
(každému bodu X roviny je možné priradiť jeho obraz X')
- bodu X je priradený bod X' tak, že o je osou úsečky XX'
- obrazom každej priamky p rovnobežnej s osou, je taktiež priamka p' rovnobežná s osou
- obrazom každej priamky q rôznobežnej s osou, je priamka q' pretínajúca priamku q v bode priesečníku s osou súmernosti
- samodružnými bodmi sú body osi, samodružné priamky sú priamky kolmé na os súmernosti

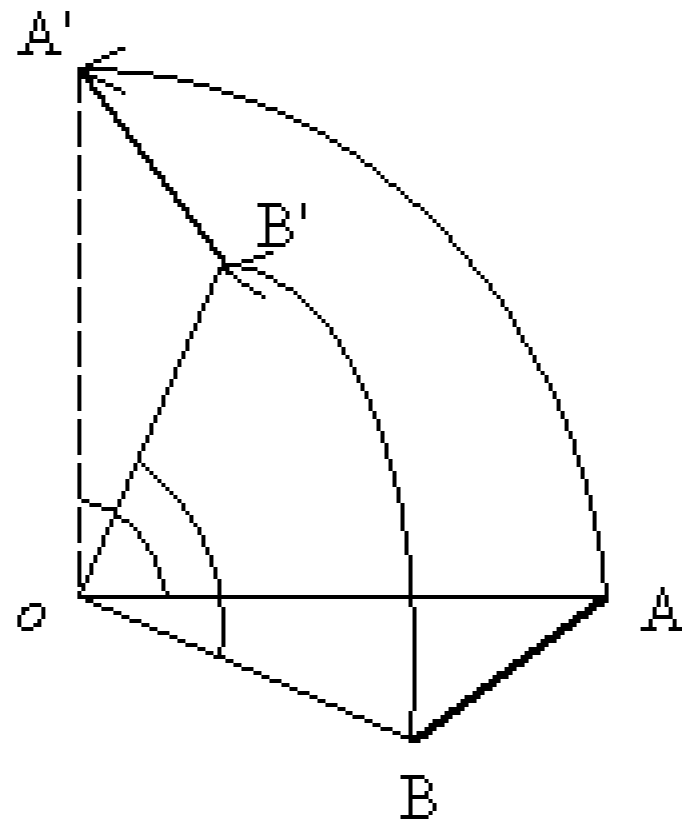

Úloha:

Ľubovoľný nepravidelný päťuholník $ABCDE$ zobrazte v osovej súmernosti podľa osi o , ktorú tvorí priamka AC .

Otočenie

- je dané stredom otáčania O a uhlom otáčania α
- uhol môže byť kladný alebo záporný:
  - kladný uhol – proti pohybu hodinových ručičiek,
  - záporný uhol – v smere hodinových ručičiek.
- bodu A je priradený bod A' tak, že uhol $\angle AOA' = \alpha$ a platí $|AO| = |A'O'|$
- samodružné body: stred otáčania O , všetky body pri otáčaní o uhol $k \cdot 360$

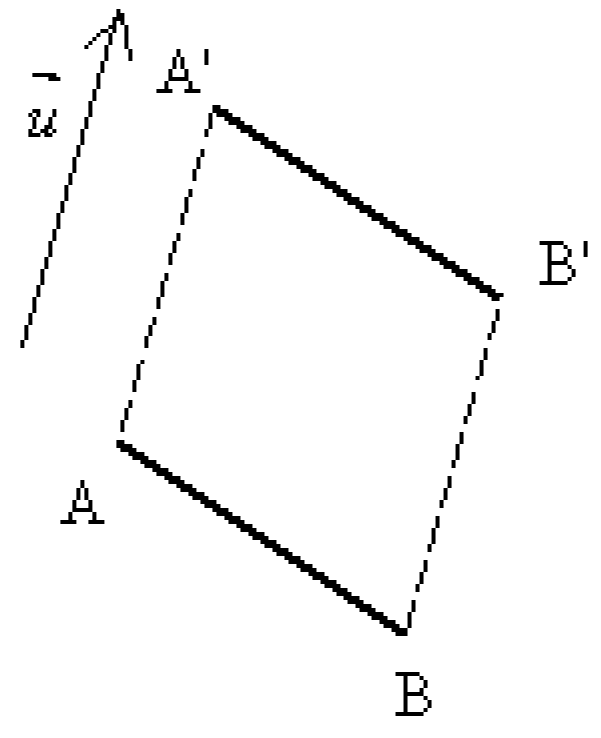
Úloha:

Ľubovoľný trojuholník zobrazte v otočení danom stredom S , ktorý sa nachádza mimo trojuholníka ABC a uhlom $\alpha = 60^\circ$.

Posunutie

- je dané vektorom posunutia $\mathbf{v}$
- bodu A priradíme bod A' tak, že vektor $AA' =$ vektor posunutia $\mathbf{v}$
- samodružné body a útvary pri posunutí o nenulový vektor nie sú

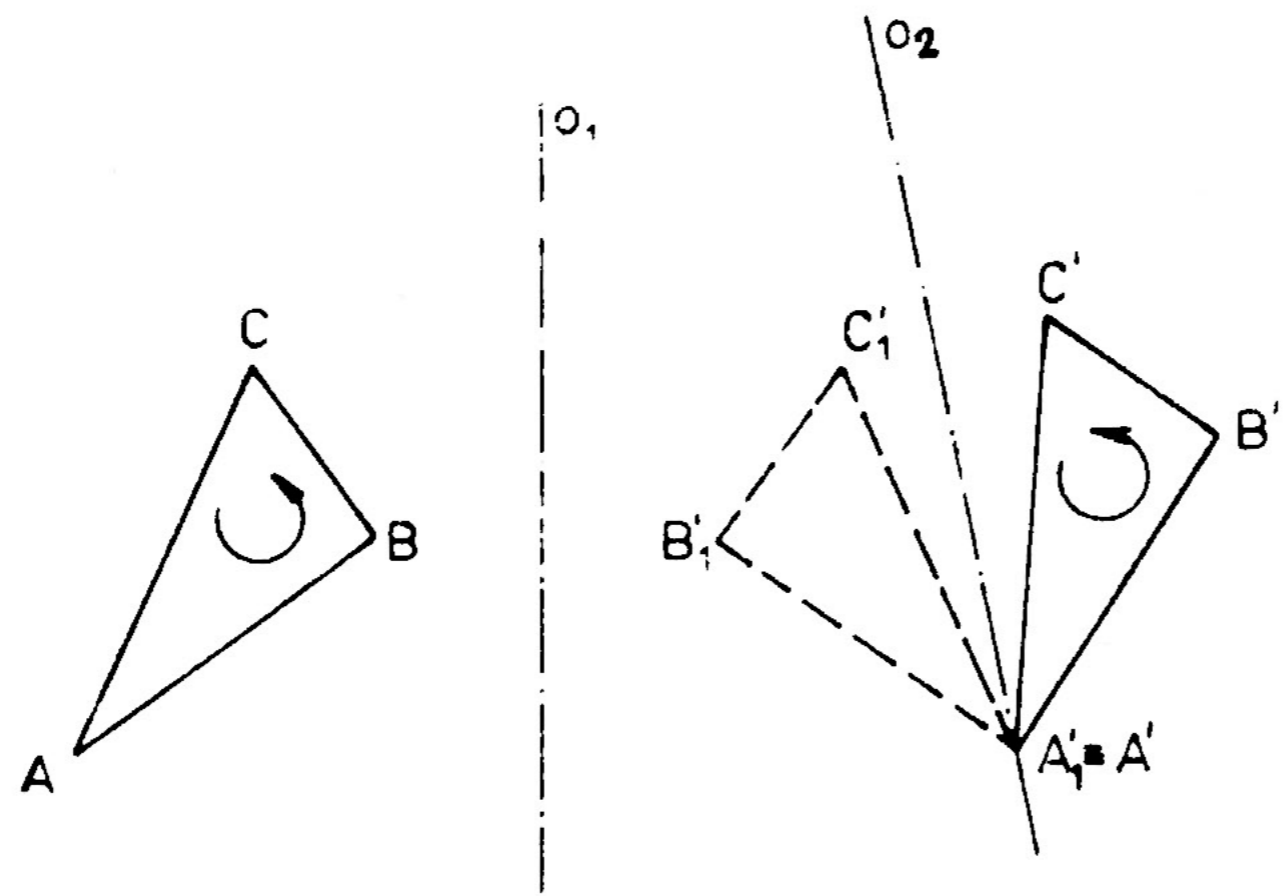

Úloha:

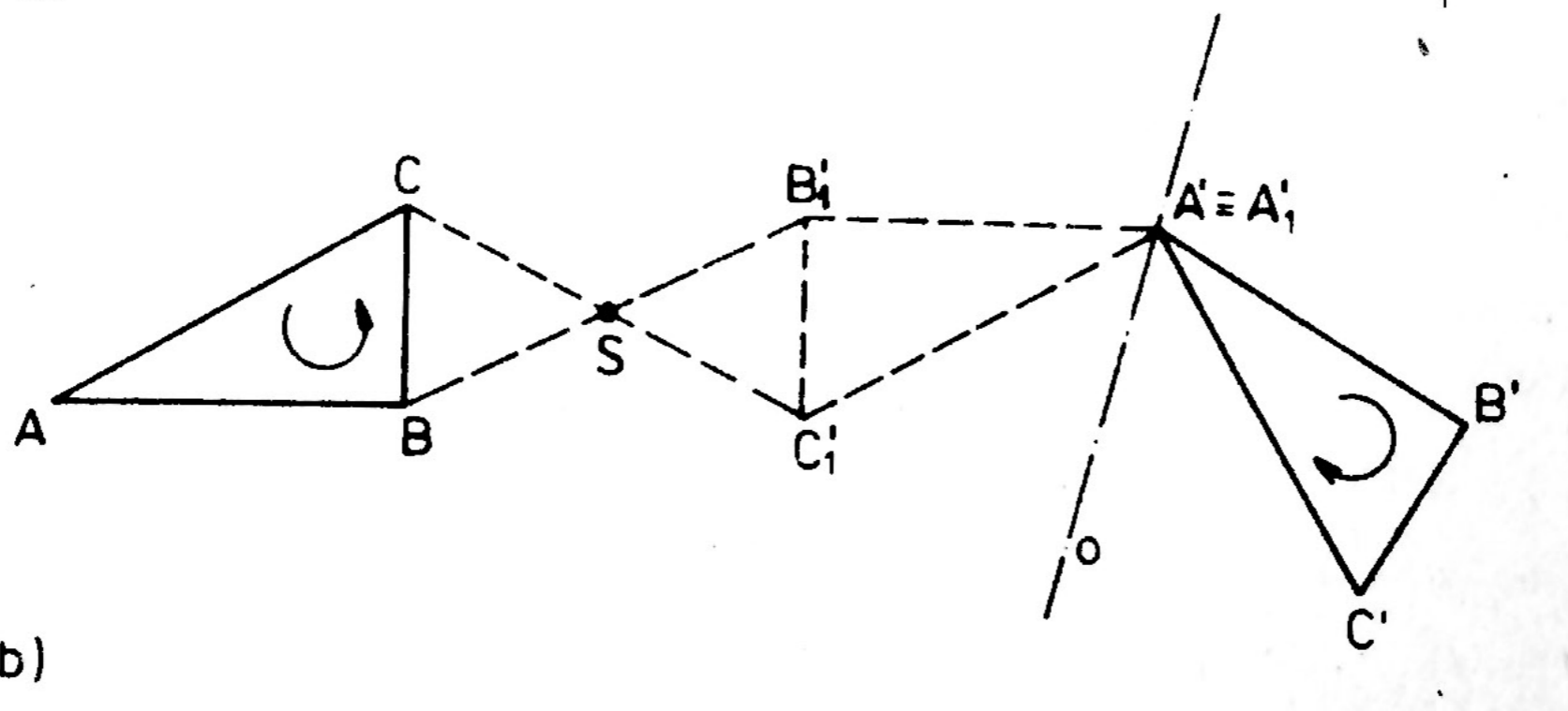
Nerovnoramenný lichobežník ABCD zobrazte posunutí danom vektorom $\rightarrow AC$.

Skladanie súmerností

Každé zhodné zobrazenie v rovine, ktoré nie je súmernosťou, je možné vyjadriť ako zloženie dvoch súmerností.

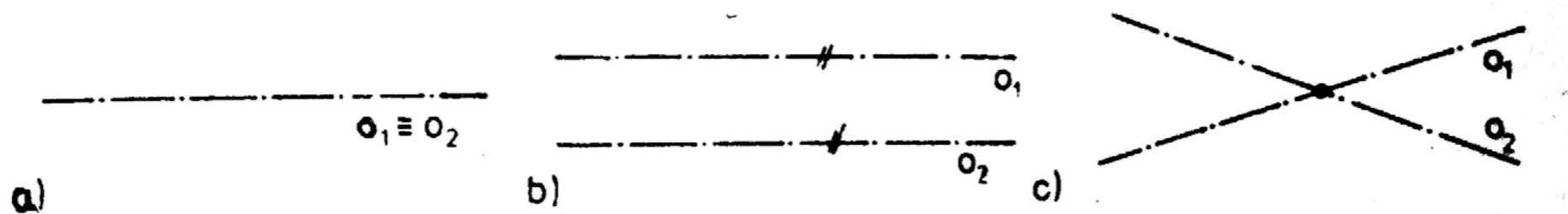
a)

b)

Skladanie súmerností

T.z. aj identita, posunutie a otočenie je nahraditeľná zložením dvoch súmerností.

Úloha:

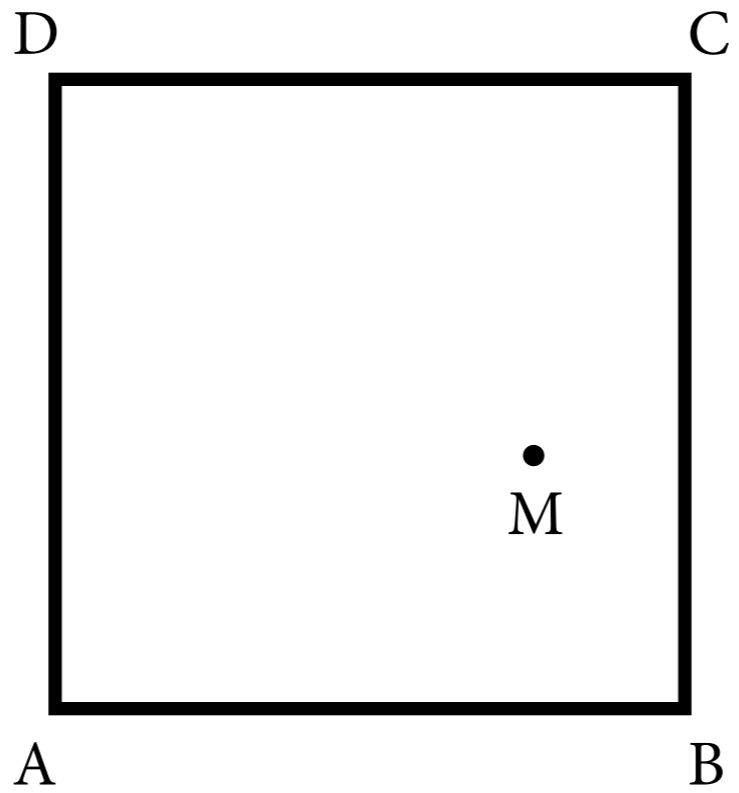
Je daný trojuholník ABC : $|AB|=6\text{cm}$, uhol $BAC=30^\circ$, uhol $ABC=60^\circ$ a jeho obraz $A'B'C'$, resp. $C'B'A'$. Nájdite vhodné súmernosti, ktorých zložením vznikne daný obraz $A'B'C'$.

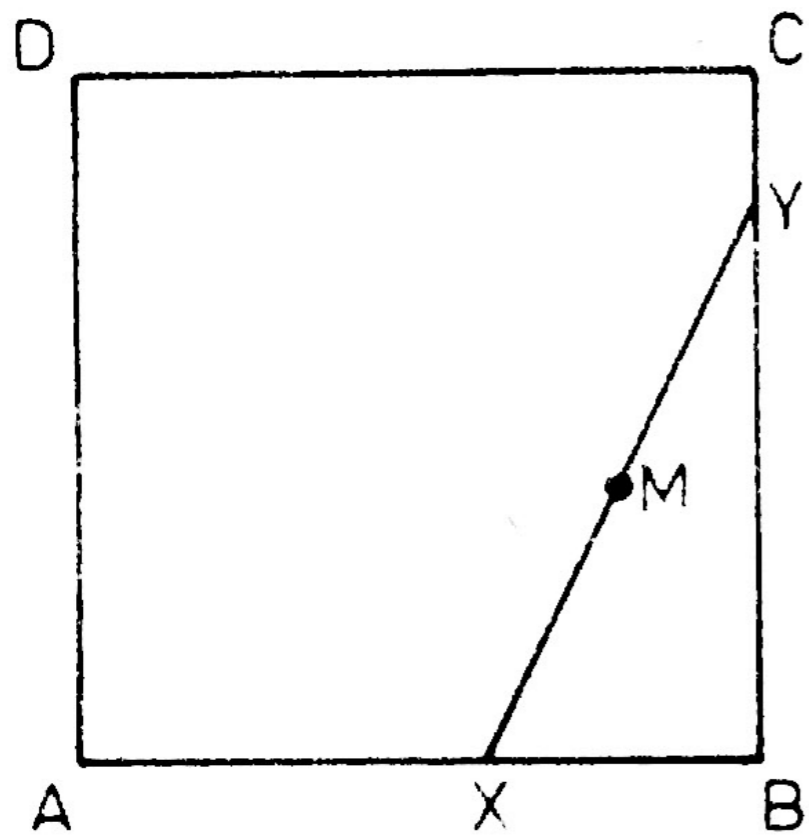
Praktické úlohy
využitie konštrukcií súmerností

Úloha:

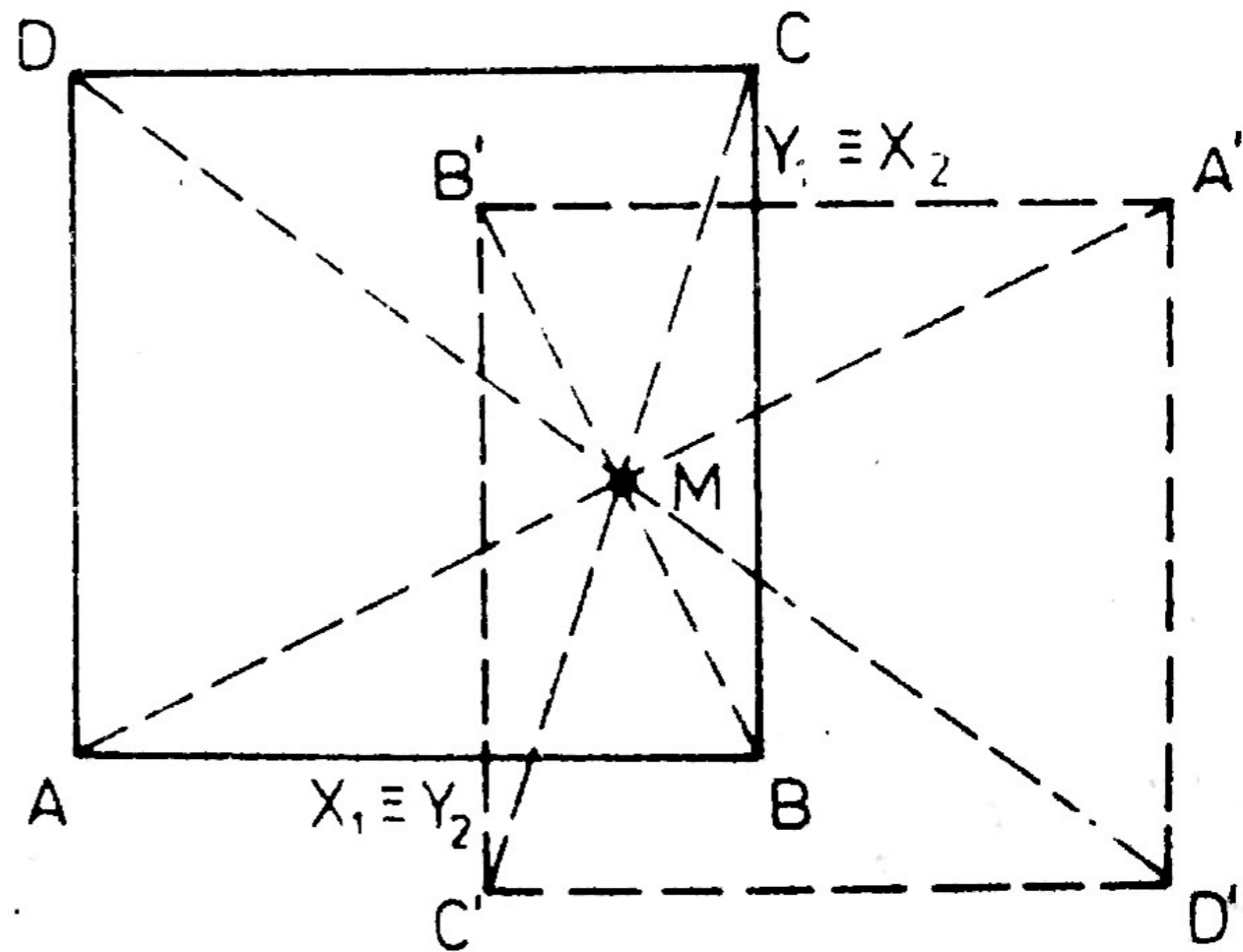
Daný je štvorec $ABCD$ a jeho vnútorný bod M . Zostrojte všetky úsečky XY , ktoré majú stred M a krajné body X, Y ležia na hranici štvorca $ABCD$.

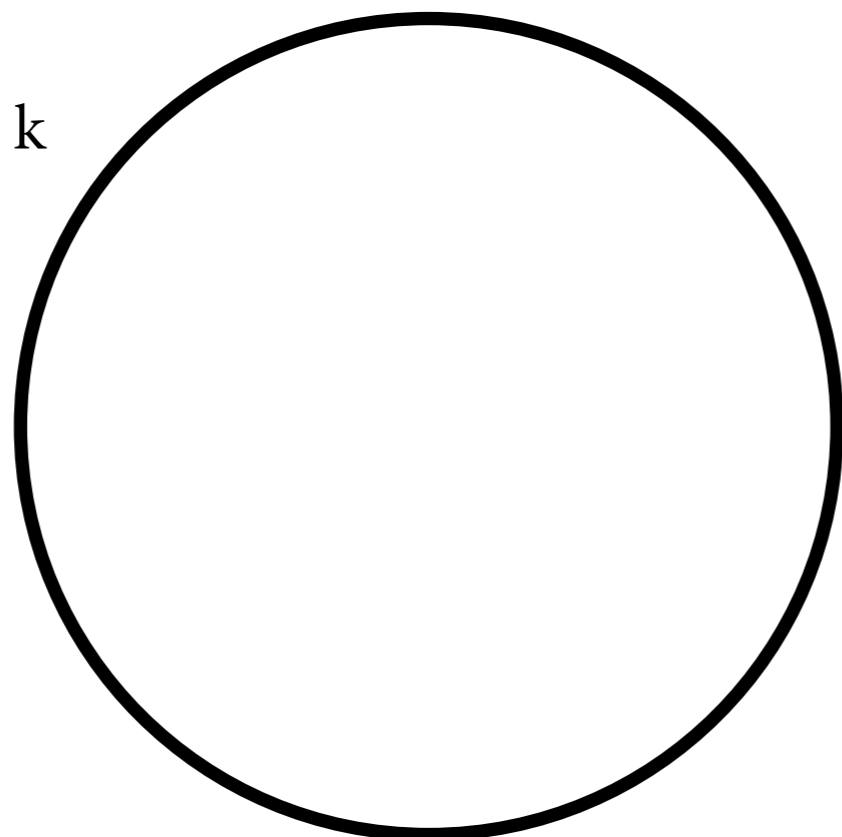
a)

b)

Úloha:

Daná je priamka p , bod A a kružnica k . Zostrojte všetky štvorce $ABCD$, ktoré majú vrchol B na priamke p a vrchol D na kružnici k .

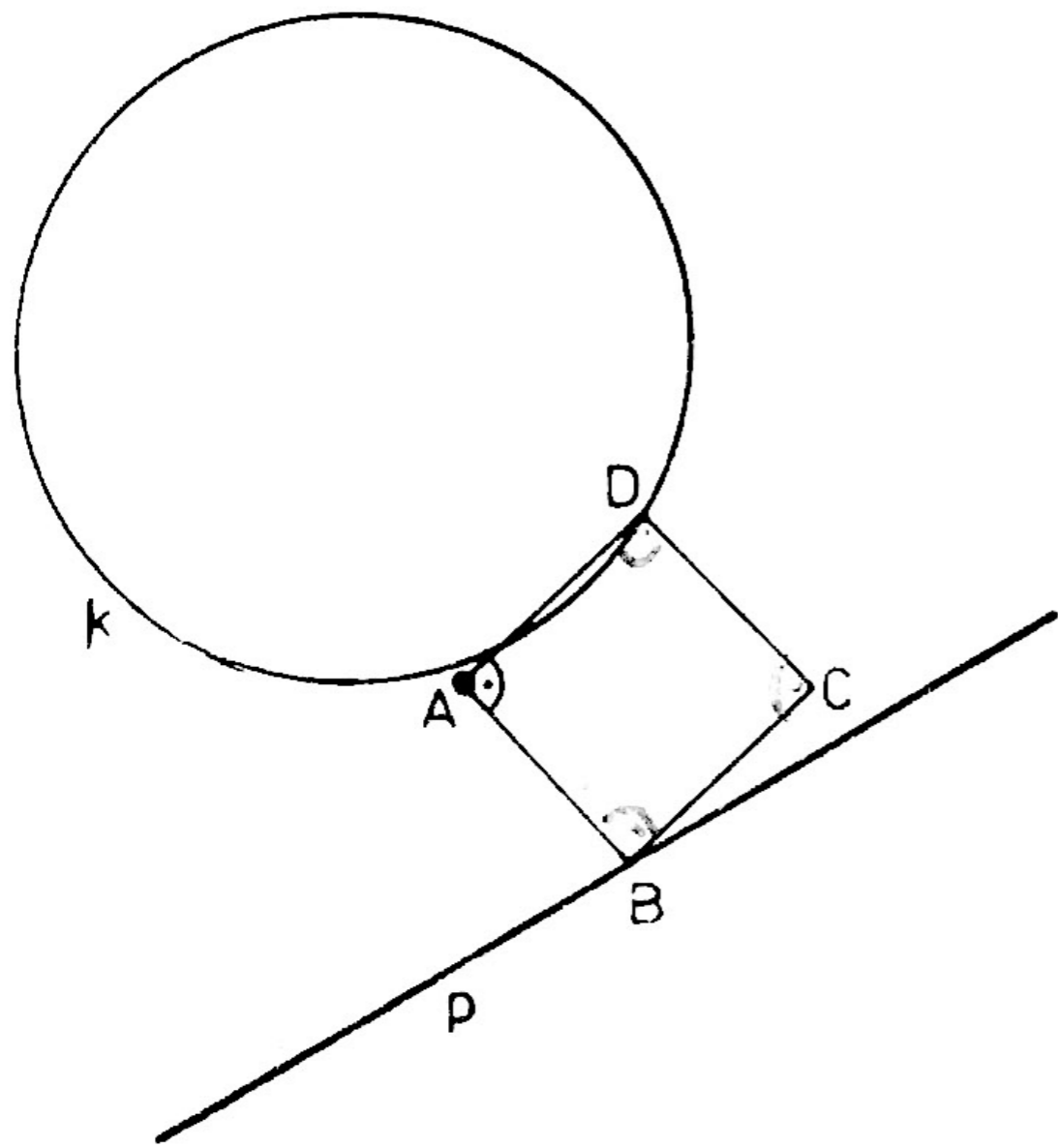
k

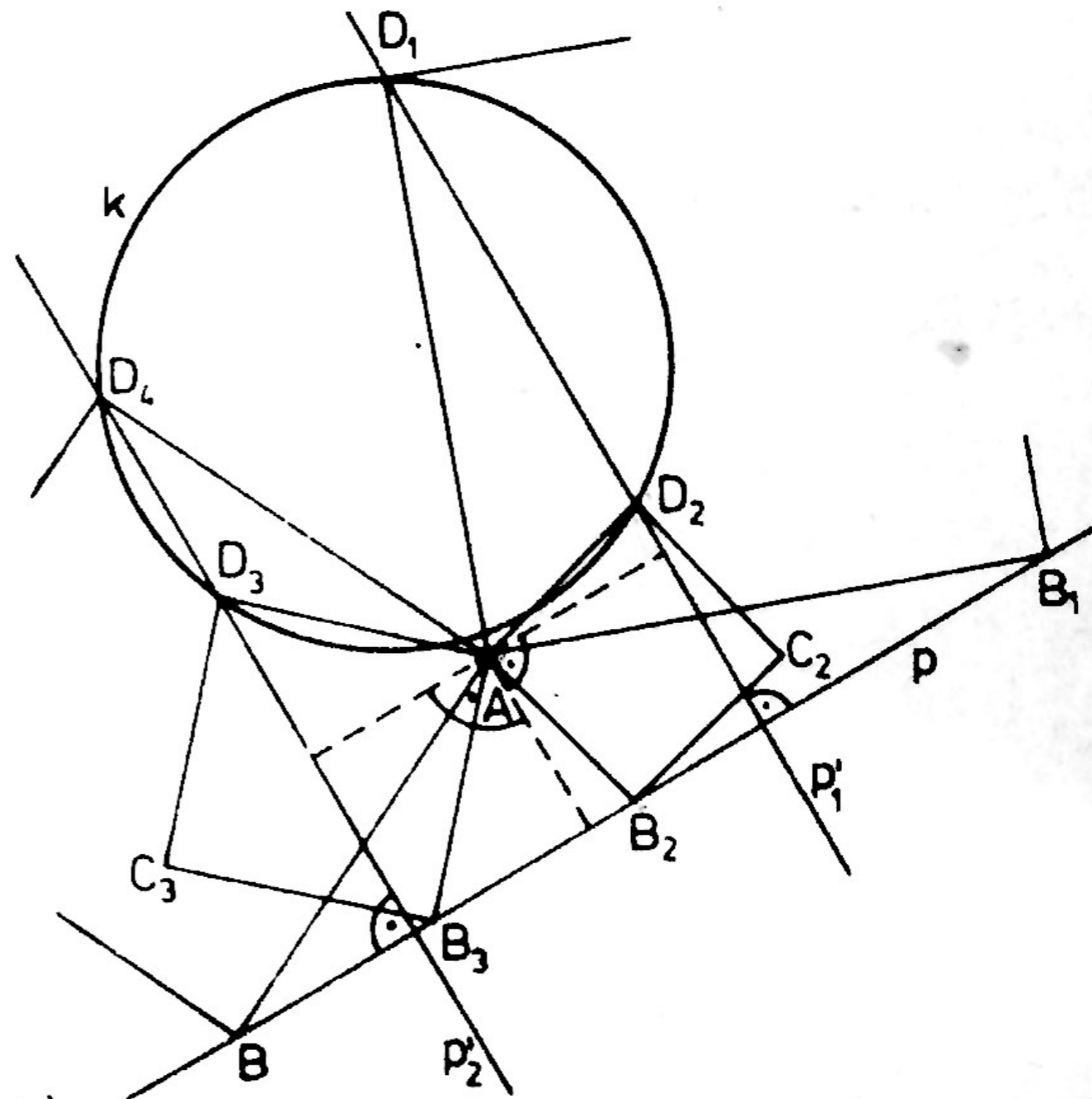
A

P

a)

b)

Bonus:

Daná je úsečka $|AS| = 6\text{cm}$. Nайдite všetky trojuholníky ABC , ktoré majú ťažnicu AS , uhol $ACB = 30^\circ$ a $|AB| = 4\text{cm}$.

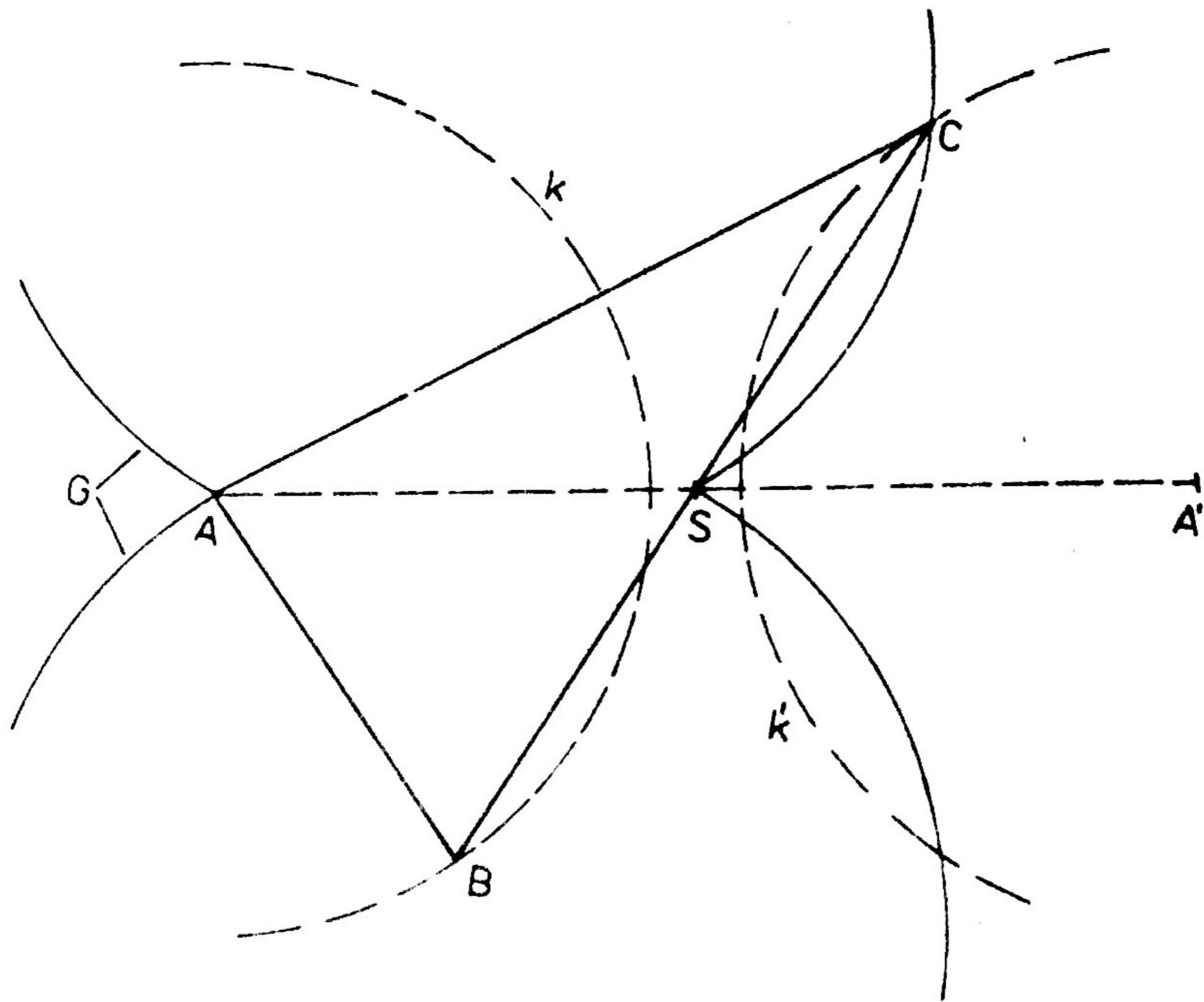
Pomôcka:

B je vzdialené 4 cm od A

B sa zobrazí do C.

Uhol $ACB = ACS$.

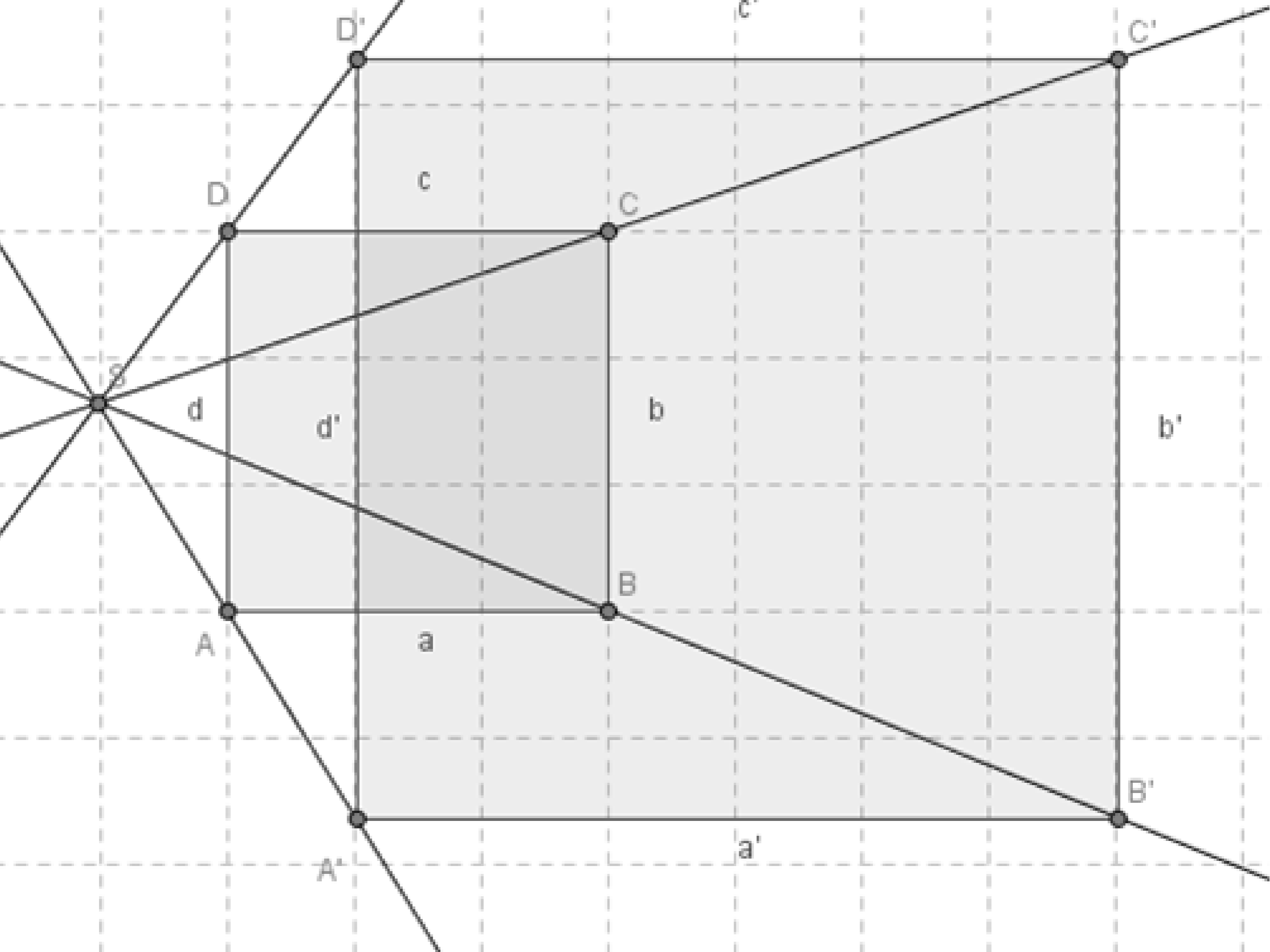
Obvodový uhol ACS k stredovému AxS .

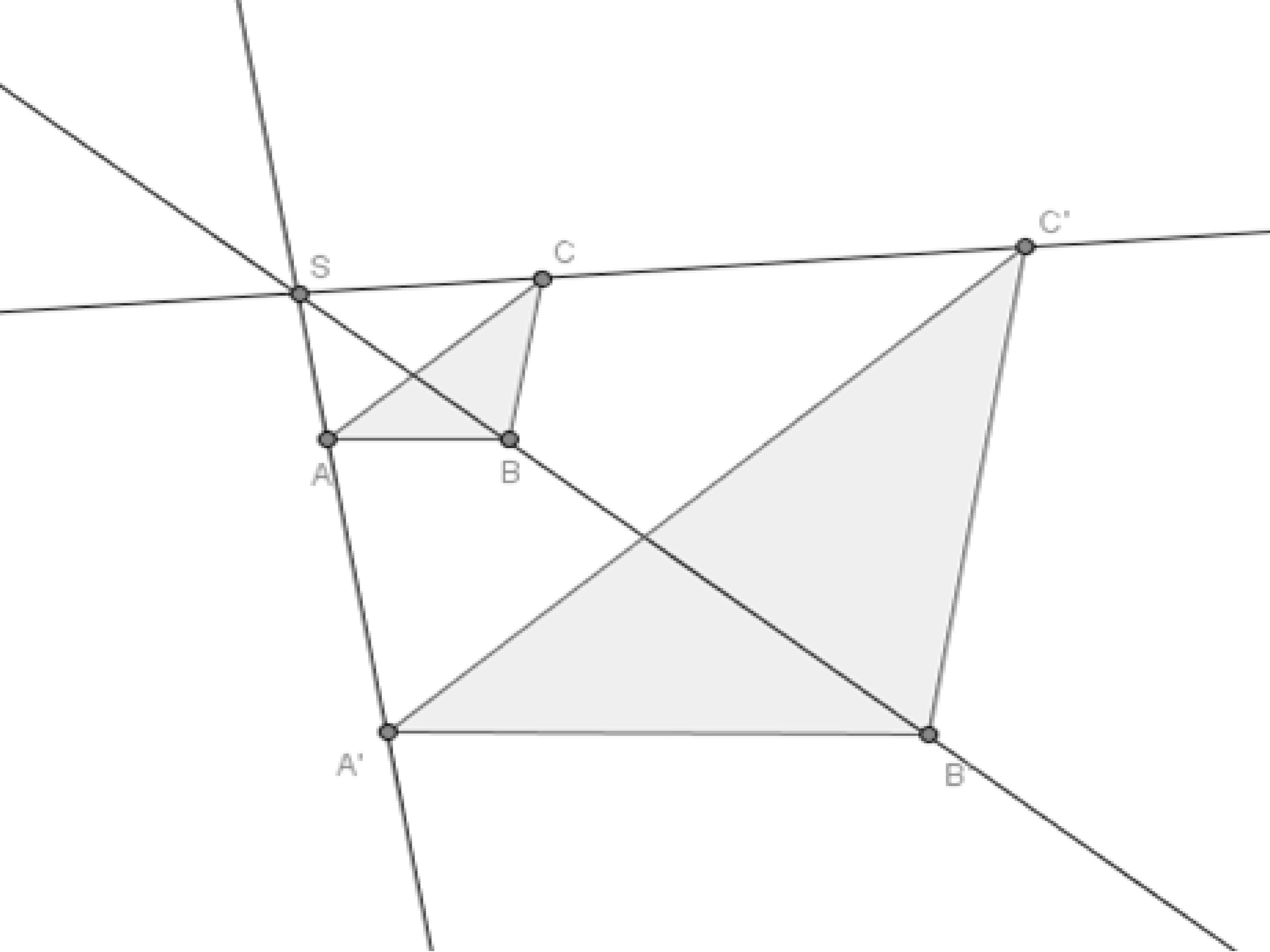
Rovnoľahlosť - homotetia

- podobné zobrazenie (na rozdiel od zhodných zobrazení)
- nezachováva veľkosť - rozmery
- resp. veľkosť zachováva v určitom pomere - koeficient

- je jednoznačne daná stredom rovnoľahlosti S a koeficientom rovnoľahlosti k

- ak je koeficient kladný, obraz bodu A sa nachádza na polpriamke SA
- ak je koeficient záporný, obraz bodu A sa nachádza na polpriamke opačnej k SA

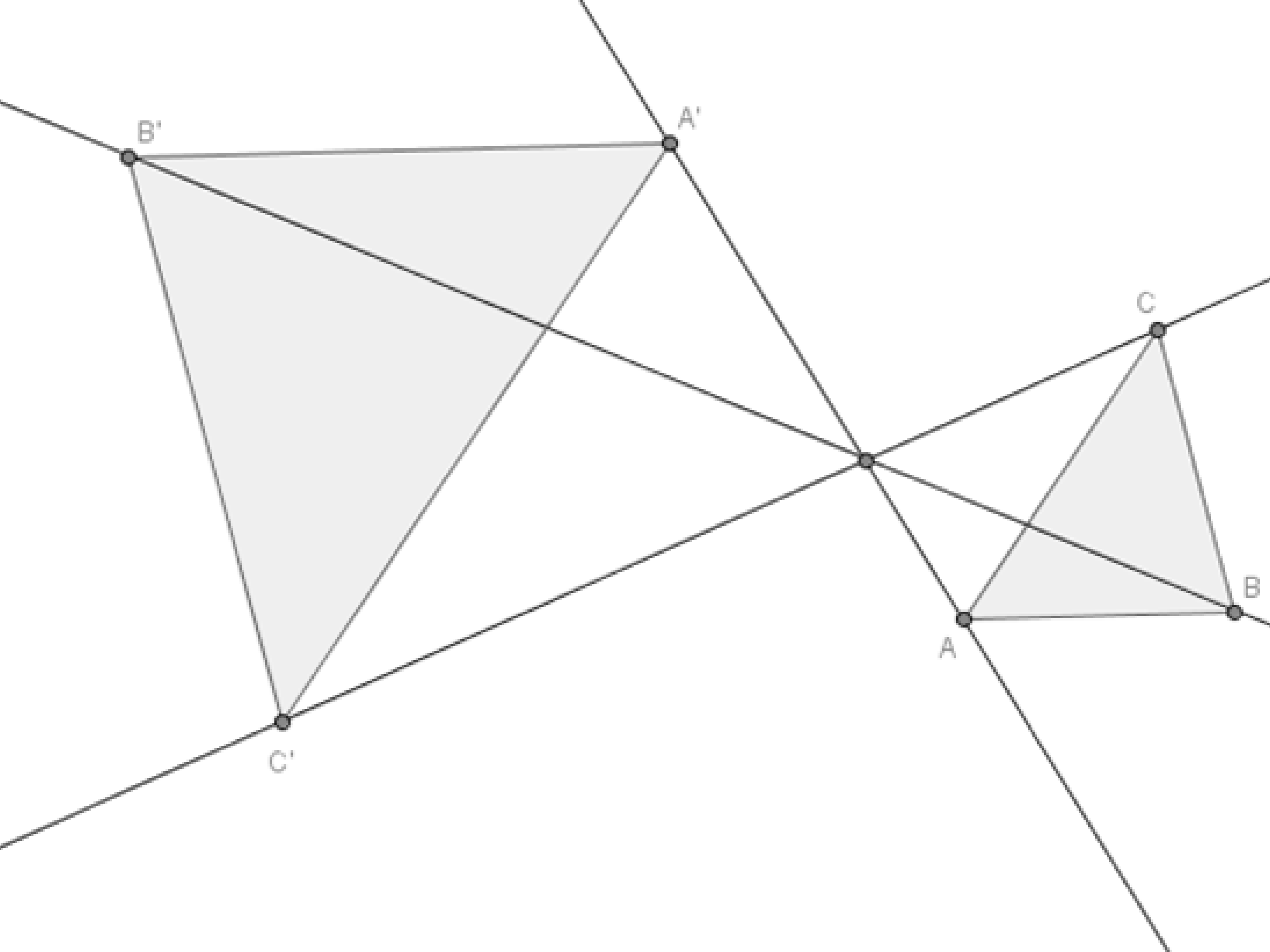
Úloha:

Zostrojte obraz trojuholníka ABC v rovnobežnosti so stredom S a koeficientom $h = 3$.

Úloha:

Zostrojte obraz trojuholníka ABC v rovnoláhlosti so stredom S a koeficientom $h = -2$.

Úloha:

Zostrojte obraz pravidelného 6 – uholníka $ABCDEF$ v rovnoľahlosti so stredom v bode B a koeficientom $h = -1,5$.

